
ZAMBIA SAFARI 2015 - AMFIBIEËN & REPTIELEN

HERPETOLOGISCH REISVERSLAG

Pelusios rhodesianus - Variable Hinged Terrapin

Realisatie & Verslag: Frank Willems & André Van Hecke

1.	INLEIDING	2
2.	HERPETOLOGISCHE EVALUATIE.....	2
2.1.	Literatuurvoorbereiding	2
2.2.	Resultaat	2
3.	REISERVARINGEN	2
3.1.	Reisbureau.....	2
3.2.	Visum.....	3
3.3.	Deelnemers	3
3.4.	Reisleider & Gids	3
3.5.	Vervoer	3
3.6.	Logies en Maaltijden	3
4.	RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN	3
4.1.	Amfibieën & Reptielen	3
4.1.1.	Wijze van waarnemen.....	3
4.1.2.	Veldnotities	3
4.1.3.	Bespreking per soort	3
4.1.4.	Gebruikte afkortingen.....	4
4.2.	Zoogdieren	4
5.	REISWEG	4
5.1.	Gevolgte route.....	4
5.2.	Dagjournaal	4
6.	HERPETOLOGISCHE GEGEVENS	11
6.1.	Amphibia	11
6.1.1.	Arthroleptidae	11
6.1.2.	Bufonidae	11
6.1.3.	Hyperoliidae.....	13
6.1.4.	Microhylidae	15
6.1.5.	Pipidae.....	16
6.1.6.	Ranidae	16
6.2.	Reptilia	19
6.2.1.	Testudinidae.....	19
6.2.2.	Pelomedusidae	19
6.2.3.	Gekkonidae	20
6.2.4.	Scincidae	21
6.2.5.	Lacertidae.....	24
6.2.6.	Gerrhosauridae	24
6.2.7.	Agamidae	25
6.2.8.	Chamaeleonidae	26
6.2.9.	Varanidae	26
6.2.10.	Crocodylidae	26
6.2.11.	Typhlopidae.....	27
6.2.12.	Leptotyphlopidae	27
6.2.13.	Viperidae	27
6.2.14.	Atractaspididae	28
6.2.15.	Colubridae	28
7.	WEBSITE FOTOGALERIJ	29
8.	LITERATUUR.....	29
9.	OVERZICHTSTABELLEN.....	30
10.	FOTO'S.....	41

1. INLEIDING.

Sinds 2010 sluit ik me - voor mijn herpeto reizen - aan bij een vogel-groepsreis en deze worden meestal georganiseerd in het droge seizoen. Ik ben niet fanatiek ingesteld om een groot of minstens x aantal amfibie- en reptielsoorten te zien en ik vind in zo'n groepsreis goed mijn draai.

Maar nu kreeg ik de gelegenheid om (1) tijdens het regenseizoen, (2) alleen, (3) stoppen waar ook gewenst, (4) elke avond een nocturne en (5) met een plaatselijk herpetoloog als gids, op herpeto safari te gaan in Afrika.

Er zijn weinig Afrikaanse landen, die wandelsafari's toelaten. In Zambia is dit wel mogelijk (zij het dan onder begeleiding van een scout/bewaker). Via een vroeger contact met Frank Willems, manager van het Kasanka National Park en sinds kort manager van het Mutinondo Wilderness, die voor deze reis mijn gids en reisleader zou zijn, was de keuze voor een herpeto safari van 7 tot 18 december 2015 snel beslist.

In dit rapport wordt een overzicht gegeven van:

- (1) de herpetologische literatuur voorbereiding;
- (2) de dagelijkse herping-activiteiten met vermelding van de soorten amfibieën & reptielen;
- (3) aantal waarnemingen per soort;
- (4) bespreking per soort;
- (5) de waargenomen zoogdieren;
- (6) fotoreeks van elk amfibie en reptiel.

2. HERPETOLOGISCHE EVALUATIE.

2.1. Literatuurvoorbereiding.

Voor het samenstellen van de check- & aanstreeplijsten werden de volgende gidsen gebruikt:

- * Branch, B. (2005): A Photographic Guide to the Snakes and other Reptiles and Amphibians of East Africa.
- * Branch, B. (2014): A Photographic Guide to the Snakes and other Reptiles and Amphibians of East Africa.
- * Spawls, S. Drewes, R. & Ashe, J. (2004): A Field Guide to the Reptiles of East Africa.
- * Spawls, S. Howell, K. & Drewes, R. (2006): Pocket Guide tot the Reptiles and Amphibians of East Africa.
- * Channing, A. (2001): Amphibians of Central and Southern Africa.
- * Channing, A. & Howell, K. (2006): Amphibians of East Africa.
- * Broadly et al. (2003): Snakes of Zambia.

Ter vervollediging van de voorbereiding werd ook de herpetologische literatuur uit eigen bibliotheek geraadpleegd (cf. punt 8).

2.2. Resultaat.

Tijdens deze safari-reis hebben wij 25 amfibie- en 28 reptielsoorten kunnen waarnemen en ik ben uiterst tevreden met het resultaat! Dit succes is te danken aan (1) de geweldige inzet van Frank Willems en (2) omdat deze reis plaats vond tijdens het regenseizoen.

Van elke herpetologische soort is er op het einde - enkel in het uitgeprint rapport - een foto toegevoegd, waar de fotografische omstandigheden en/of een diervriendelijke benadering dit toelieten.

Voor meer foto's van de amfibieën & reptielen, de vogels en de gebieden, ga naar www.freanonherping.be.

3. REISERVARINGEN.

3.1. Reisbureau.

De vlucht en de lodges waren perfect georganiseerd door Mambulu Safaris. Dit reisbureau kan ik aan iedereen zeker aanbevelen! Rob Sijm is een gespecialiseerde en deskundige Safari specialist, die uiteindelijk een programma samenstelt dat aan al je desiderata tegemoet komt.

3.2. Visum.

Voor deze reis was een Zambiaans visum vereist. Dit kon bij aankomst in de luchthaven van Lusaka gekocht worden tegen de prijs van 50 \$ (wel noodzakelijk een biljet van na 2006!).

3.3. Deelnemers.

Het was geen groepsreis, enkel ik als enige deelnemer.

3.4. Reisleider/Gids.

Frank Willems was reisleider en gids. Hij woont al jaren in Zambia en heeft als manager van Kasanka National Park en Mutinondo Wilderness een zeer grote natuurkennis en niet alleen van A&R maar ook van vogels, zoogdieren, insecten, planten, enz...

3.5. Vervoer.

Alle verplaatsingen gebeurden met de persoonlijke 4x4 jeep van Frank Willems. Het is voor mij een luxe om nu eens altijd vooraan te zitten. Frank had in zijn jeep een converter om 12V om te zetten naar 220V en zo konden iPad, batterijen, enz... zonder problemen bijgeladen worden.

3.6. Logies en maaltijden.

De lodges waren voorzien van het nodige comfort en steeds met muskietennet. Hoe deze lodges van warm water werden voorzien, wordt in het dagjournaal beschreven. Ontbijt, lunch en diner waren van een 5 sterrenkwaliteit.

4. RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN.

4.1. Amfibieën & reptielen.

Vorbereidingen en resultaten van de waarnemingen aan dit rapport toegevoegd, zijn:

- Tabel 1 Aanstreeplijst Amfibieën & Reptielen.
- Tabel 2 Waarnemingen per gebied & per datum.
- Tabel 3 Wijze van waarnemen per soort.
- Tabel 4 Gebruikte afkortingen & vertalingen.
- Tabel 5 Beschrijving van de route.
- Tabel 6 GPS notities.
- Tabel 7 Zoogdieren.

4.1.1. Wijze van waarnemen.

Als gebruikelijke voorbereiding had ik mijn herpeto-soorten vooraf ingestudeerd voor een vluggere visuele herkenning. Ik fotografeer de dieren liefst in situ maar waar de omstandigheden dit toelaten of indien nodig als fotografische bewijsmateriaal, worden ze tijdelijk gevangen en nadien vrijgezet op de plek van vangst.

Tabel 3 geeft een overzicht van "Wijze van waarnemen per soort".

4.1.2. Veldnotities.

Voor elke soort is genoteerd: de juiste of meest nabijgelegen plaats, datum, uur, wijze van waarnemen: gevangen, visueel, auditief, aantal, verkeersslachtoffer en GPS posities (deze laatste zijn in Tabel 6 enkel toegevoegd aan het uitgeprint rapport).

4.1.3. Bespreking per soort.

In punt 6 wordt een summiere bespreking gegeven van de veldnotities tijdens deze reis & volgens de geraadpleegde literatuur zoals vermeld in Punt 2.1. Aangezien er voor de hagedissen, geen specifieke veldgids voor Zambia bestaat, doe ik deze literatuurbespreking op basis van Spawls (2004).

Dit alles vergt veel tijd cf. het opzoeken/raadplegen van (1) de eigen notities in het notaboekje en (2) de literatuurgegevens van Spawls en Channing. Hoewel zeer tijdrovend (nu ja als gepensioneerd... !?!) zijn deze samenvattingen voor mij tegelijk heel leerzaam en een positief nagenieten van de herpetologische reiservaringen. En hopelijk ook interessant om te worden gelezen door derden A&R geïnteresseerden?

4.1.4. Gebruikte afkortingen.

Tabel 4 geeft een overzicht (ook voor anderstaligen) van mogelijk gebruikte woorden en afkortingen in dit verslag en in de tabellen bij de soortbesprekingen.

4.2. Zoogdieren

Tabel 8 geeft een overzicht van de waargenomen zoogdieren.

5. REISWEG.

5.1. Route.

Tabel 5 geeft een overzicht van de gevolgde reisweg en de lodge-overnachtingen.

5.2. Dagjournaal van de reis met herpetologische soortvermelding.

In het hiernavolgend dagjournaal van de reis worden de amfibieën & reptielen vernoemd met hun Engelse en Latijnse naam. Er bestaan geen Nederlandse soortnamen voor de Zambiaanse herpetofauna.

Zondag 6 december 2015.

Voor een vertrek van Schiphol Amsterdam, neem ik altijd de dag voor de vlucht de Thalystrein naar Schiphol en boek een overnachting in Ibis Airport Amsterdam.

Maandag 7 december 2015.

Ik neem de Ibis Shuttle van 7:06u naar de luchthaven en kom er 20 min later aan. Het is wel even wennen dat je hier ook je eigen bagage moet inchecken en de labels afdrukken en aanbrengen, maar er staat wel een KLM medewerker paraat indien het niet zou lukken. De verdere controles zijn heel streng en een nieuw scantoestel maakt een foto van je volledig lichaam. Om 9:50u zit ik in het vliegtuig en pas een uur later vertrekken we voor de 8uur durende vlucht naar Nairobi. Hier verloopt het transit-gebeuren vlotjes en om 22:45u (ook een uur later dan voorzien) stijgen we op voor de 2 uur durende vlucht naar Lusaka.

De bagage is gelukkig veilig aangekomen en aan de uitgang word ik opgewacht door Frank Willems (het is ondertussen **dinsdag 8 december 2015**). Hij woont hier en is jarenlang de manager geweest voor het natuur-beheer in het Kasanka National Park. Maar sinds kort bekleedt hij nu dezelfde functie maar voor het natuur-gebied Mutinondo Wilderness. We vertrekken met zijn 4x4 jeep vervolgens naar Pioneer Camp (zo'n 20km ten oosten van Lusaka) voor een korte overnachting. Maar aangekomen horen we een geweldig concert van roepende kikkers waardoor we na het inchecken nog niet direct gaan slapen. Frank kent ze allemaal (het zouden 6 soorten zijn) maar voor mij zijn ze allemaal nieuw en nog niet auditief te herkennen. Ik noteer wel mijn eerste amfibiesoort, nl. Red Toad (*Schismaderma carens*). We proberen de poel te zoeken waar die meerdere soorten roepen, maar deze is gelegen achter de draadafsluiting van het Camp. Het is ondertussen al 2:00u en er moet toch nog even orde op zaken worden gesteld in de lodge. Ik neem nog vlug een douche en een half uur later lig ik onder mijn muskietennet.

Om 7:00u maak ik een korte verkenning in het Camp zonder herpeto-succes maar het is genieten van een heerlijke temperatuur van 27°C. Na een uitgebreid continentaal ontbijt, vertrekken we voor een lange rit naar het Kasanka National Park. Maar na enkele km is het al stoppen voor 2 soorten: Peter's Ground Agama (*Agama armata*) en een Olive Whip Snake (*Psammophis mossambicus*) die de weg oversteken. We gaan toch even op verkenning maar zonder resultaat. In Lusaka gaan we euro's wisselen en een lokaal simkaartje kopen en vertrek-

ken richting Kasanka National Park. De wegen zijn goed geasfalteerd zonder putten en laten een constante snelheid van 120km goed toe.

Om 14:30u gaan we lunchen in Forest Inn: op de muur zit een drachtig ♀ Striped Skink (*Trachylepis striata*) en in een boom aan de ingang, als enige plek waar hij in Zambia voorkomt, de eekhoorn Lord Derby Flying Squirrel. Amper vertrokken of er is opnieuw een Olive Whip Snake (*Psammophis mossambicus*) die de weg oversteekt. We gaan nog tanken en dan is het continu rijden tot we in het donker (zo rond 18:30u gaat de zon hier onder) om 18:50u de Wasa Lodge van Kasanka National Park bereiken. Tijdens de check-in zie ik op de muur een Tropical House Gecko (*Hemidactylus mabouia*) zitten (overigens de enige van de reis). We moeten onmiddellijk aan tafel voor het diner en de saté met rijst smaakt superlekker. Mijn lodge is voorzien van alle comfort. Anekdote: het douchewater wordt extern achter de lodge met een kachel opgewarmd en gaat dan naar de doucheruimte. Onder een luid concert van verschillende soorten (?) kikkers en padden in Lake Wasa, ga ik om 22:00u slapen.

Woensdag 9 december 2015.

Ik word om 6:00u wakker door “gestommel” achter mijn lodge. Wanneer ik behoedzaam ga kijken is het een man die de kachel aansteekt voor mijn warm douche water. Ik heb heerlijk geslapen en maak me klaar voor een korte verkenning in de omgeving en observeer enkel een subadulte Striped Skink (*Trachylepis striata*).

Het is genieten tijdens het ontbijt op het terras van de hoofdlodge met een prachtig uitzicht op Lake Wasa en er zwemmen 2 Nile Crocodile (*Crocodylus niloticus*), overigens de enige die hier in het meer leven. De temperatuur is zalig met volop zon en 26°C in de schaduw.

Om 8:20u starten we een grote wandeling rond het meer met als resultaat Flat-backed Toad (*Amietophrynus maculatus*), Wahlberg's Snake-eyed Skink (*Afroablepharus wahlbergii*) en Angola Dwarf Gecko (*Lygodactylus angolensis*).

Na de boterhamlunch is het enkele uren vrijaf wat goed is voor de back-up van de foto's, aanvullen van het reisverslag en siësta time.

Om 15:30u vertrekken we naar Bat Forest, een kolonie van zo'n 10 miljoen Palmvleerhonden. Amper de weg op of het is bingo... onze eerste Herald Snake (*Crotaphopeltis hotamboeia*) die de zandweg oversteekt. Dichterbij toont ze een bijzonder display-gedrag: ze verheft het voorste deel van haar lichaam samen met een verticaal “samendrukken” van de kop zodat haar witte lippen dreigend getoond worden (wat zich uitstekend leent voor een langdurige fotosessie).

Wanneer we tegen zonsondergang bij Bat Forest (kolonie Palmvleerhonden) aankomen, is Kivu Reed Frog (*Hyperolius kivuensis*) volop aan het roepen. We proberen om de soort te vinden en vangen eerst een Bocage's Tree Frog (*Leptopelis bocagii*) en ... een voor het gebied nieuwe soort padadder, nl. Two-striped Night Adder (*Causus bilineatus*)! En dan echt een 9^e wereldwonder wanneer het geschat aantal van 10 miljoen Palmvleerhonden de lucht in gaan vanop hun slaapbomen naar de foerageergebieden. Echt immens spectaculair!!!

Na een laat diner gaan we de oeverrand van Lake Wasa afspeuren naar roepende amfibieën en noteren we Long Reed Frog (*Hyperolius nasutus*), De Witte's Spiny Reed Frog (*Afrixalus wittei*), Kivu Reed Frog (*Hyperolius kivuensis*) en Flat-backed Toad (*Amietophrynus maculatus*). Terug in de lodge en schrijvend aan het dagverslag besef ik voor de allereerste keer niet op groepsreis met vogelaars te zijn. Niet dat al deze vorige reizen niet de moeite waren, maar tijdens deze trip ben ik alleen met Frank Willems en dat is toch een heel andere ervaring. Mede bovendien door zijn rijke A&R en ook overige kennis aan vogels, zoogdieren, insecten, enz... wat ik vandaag al terdege heb kunnen ondervinden, beloofd dit een schitterende natuur- & herpeto-reis te worden.

Donderdag 10 december 2015.

Voor de vroege morgen staat opnieuw een bezoek gepland aan de kolonie Palmvleerhonden, maar dan bij hun terugkomst van de foerageerplaatsen. Er is hier overigens al 45 dagen een Japanse filmcrew aanwezig voor een documentaire van dit gebeuren. Als we stil zijn mogen we mee op de 45m hoge uitkijktoren van waarop zij

filmen. We zijn tegen 4:30u op de uitkijktoren en wauw... wat een schouwspel alweer van aanvliegende Palmvleerhonden. Te meer daar er nu ook meerdere arenden op hen komen jagen.

Op de terugweg naar Lake Wasa vinden we Guttural Toad (*Amietophrynus gutturalis*) actief en weet Frank aan de Kasanka rivier een goede plek om de Nile Monitor (*Varanus niloticus*) en Nile Crocodile (*Crocodylus niloticus*) van dichtbij te spotten (en dat is ook zo). We kunnen hier ook nog Wahlberg's Snake-eyed Skink (*Afroablepharus wahlbergii*) toevoegen aan de waarnemingen.

Na het ontbijt nemen we de tijd voor een uitgebreide fotosessie van de soorten van de vorige avond. En terwijl ik een geschikte schaduwplek opzoek, kan ik een adult ♀ Striped Skink (*Trachylepis striata*) in situ fotograferen en ondertussen vindt Frank een dode Katanga Worm Snake (*Leptotyphlops kafubi*).

Alleen is het zeer moeilijk om amfibieën of reptielen op een diervriendelijke wijze te fotograferen en tegelijk te zorgen dat het dier in een natuurlijke houding zit en niet ontsnapt. En hier komt de deskundige hulp van Frank uitstekend van pas, waardoor ik erg tevreden ben van het fotografisch eindresultaat.

We vertrekken na de lunch naar de tweede bestemming van de reis nl. Luwombwa, eveneens gelegen in het Kasanka National Park. Tijdens de korte rit daar naartoe observeren we volgende soorten: Black-lined Plated Lizard (*Gerrhosaurus nigrolineatus*), Blue-headed Tree Agama (*Acanthocercus atricollis*), Nile Monitor (*Varanus niloticus*), Natal Puddle Frog (*Phrynobatrachus natalensis*) en Angola Dwarf Gecko (*Lygodactylus angolensis*).

De Luwombwa Lodge is schitterend gelegen en ook hier is er warm water voor de douche: boven een vuur wordt een emmer water opgewarmd, dan naar de lodge gedragen en via een ladder geledigd in de bidon op het dak.

Een kort "steenomdraaien" op de parking levert de wormslang Zambezi Blind Snake (*Megatyphlops mucroso*) op alsook Wahlberg's Snake-eyed Skink (*Afroablepharus wahlbergii*) en dan zijn we weg voor een lange nocturne naar een volgens Frank uitstekende A&R plek, nl. Chikufwe. En ja, mede dank zij het feit dat het hier regenseizoen is, wordt het een genietende avond en is er hier een oorverdovend kikkerconcert. We noteren volop actieve Bocage's Tree Frog (*Leptopelis bocagii*), Natal Puddle Frog (*Phrynobatrachus natalensis*), Small Ridged Frog (*Ptychadena taenioscelis*), Upemba Ridged Frog (*Ptychadena upembae*), Kivu Reed Frog (*Hyperolius kivuensis*), Senegal Kassina (*Kassina senegalensis*) en Sharp-nosed Ridged Frog (*Ptychadena oxyrhynchus*).

We zijn om 21:00u terug aan de lodge voor het avondmaal. Hierna maak ik de dagelijkse back-up van de foto's op de iPad, het uitgebreid dagverslag van de ondertussen 26 soorten en ga laat - na een nog warme douche - zeer tevreden slapen.

Vrijdag 11 december 2015.

Het uitgebreide ontbijt om 7:30u wordt aangevuld met pannenkoekjes (ik sta nu en ook tijdens de verdere reis er telkens van versteld met welke eenvoudige middelen de koks hier hun maaltijden maken). De voormiddag wordt besteed (1) aan het controleren van onze soortbepalingen volgens de determinatietabellen van de dieren van gisteravond en (2) gevolgd door de fotosessie. Bij het vertrek kan ik nog een mooi op kleur ♂ Striped Skink (*Trachylepis striata*) in situ fotograferen en dan rijden we terug naar Chikufwe om er de dieren op de plaats van vangst terug vrij te zetten. Onderweg zien we Common Rough-scaled Lizard (*Ichnotropis squamulosa*) maar fotograferen is onmogelijk. Hij is zo schuw en vlucht onmiddellijk pijsnel in een hol.

Op de terugweg houden we meerdere korte zoekstops met als resultaat: 2 dagactieve amfibie soorten, nl. Painted Reed Frog (*Hyperolius marmoratus*) en Long Reed Frog (*Hyperolius nasutus*). Om 13:50u zijn we terug aan de Luwombwa Lodge, gaan we lunchen en zijn we vrij voor o.m. een siësta tot 16:45u.

Dan starten we een korte namiddagsafari. Tijdens de eerste zoekstop vinden we opnieuw een dagactieve Painted Reed Frog (*Hyperolius marmoratus*). Verder brengen we een bezoek aan de 65m hoge en grootste boom van Zambia, die tevens door de lokale bevolking beschouwd wordt als een heilige plaats. Er is ook een steiger gebouwd en vanop deze krijgen we een geweldige indruk van het gebied.

Na het avondeten is het tijd voor een nieuwe nocturne in Bufumi Camp. Hier vang Frank meerdere Peter's Platanna (*Xenopus petersii*), waarvoor hij tot aan de knieën in het slijk moet (en wat een prachtige klauwkikkersoort) alsook De Witte's Spiny Reed Frog (*Afraxalus wittei*), Natal Puddle Frog (*Phrynobatrachus natalensis*), Mababe Puddle Frog (*Phrynobatrachus mababiensis*) en op de terugweg naar de Lodge is Anchieta's Ridged Frog (*Ptychadena anchietae*) volop actief. We gaan pas laat tegen middernacht slapen.

Hoewel we steeds met ons tweeën samen op stap zijn, is er nog geen enkel "stil moment" geweest. En dit komt door de vele verhalen van Frank als manager, birder, ecologist, reisleader van Kasanka National Park en sinds enkele maanden als dito van zijn nieuwe Mutinondo Wilderness.

Zaterdag 12 december 2015

De koffers dienen gepakt want we verlaten vandaag Luwombwa. Na het ontbijt kan ik nog in situ foto's maken van Flat-backed Toad (*Amietophrynus maculatus*) en Striped Skink (*Trachylepis striata*) die hier volop rond de lodges actief zijn. Ondertussen maakt Frank de "opstelling" klaar om de klauwkikkers in een glazen aquarium te fotograferen en dan pas is hun geelzwarte buiktekening duidelijk te zien. Er volgt nog een korte fotosessie van de overige gisteravond gevangen dieren.

Om 10:00u vertrekken we eerst naar Bufumi Camp om ze vrij te zetten en dan richting terug Wasa Lodge met onderweg Blue-headed Tree Agama (*Acanthocercus atricollis*), Wahlberg's Snake-eyed Skink (*Afroablepharus wahlbergii*), Black-lined Plated Lizard (*Gerrhosaurus nigrolineatus*) en Peter's Ground Agama (*Agama armata*).

In Wasa Lodge gaan we ons lunch pakket ophalen en vertrekken we onmiddellijk richting Bangweulu Wetlands. Maar nog voor we de uitgangsgate bereiken, kunnen we onderweg Peter's Ground Agama (*Agama armata*) nu eens van zeer nabij bekijken en fotograferen. Het is opmerkelijk hoe deze agama onbeweeglijk blijft stilzitten en niet wegvlocht bij een zeer dichte benadering door volledig te vertrouwen op zijn perfecte schutskleuren.

We arriveren om 14:45u aan de brug van de Bangweulu Wetlands waar we onze lunch aanspreken. En dan verschijnt er een skink die voor Frank totaal anders lijkt qua kleur dan de gekende *Trachylepis striata*. Hij heeft hem hier al gezien en noemt het de "eilandvorm". Ofwel is het een kleurmorf ofwel mogelijk een nieuwe ondersoort. Om een bewijs ter visie voor te leggen aan de herpetoloog Broadley fotograferen we hem en noemen hem voorlopig Bangweulu Striped Skink (*Trachylepis striata* "bangweulu").

We krijgen van de soldaten aan de ingang van de brug, de toelating om in een nabijgelegen gebied met stenen funderingsrestanten van ? op verkenning te gaan. Maar dit levert enkel Striped Skink (*Trachylepis striata*) van de gekende kleur en grootte op. Om 17:00u verlaten we dit gebied en rijden terug naar de Wasa Lodge.

Onderweg in de omgeving van Namilika Kawa, loopt er over de weg als soort nr 33 een Lappenkameleon Flap-necked Chameleon (*Chamaeleo dilepis*), een voor mij altijd één van de meest gewenste soorten tijdens mijn reizen. Het wordt hier wel een uitgebreidere fotosessie waardoor het reeds donker is wanneer we de inkomgate van het Kasanka National Park binnenrijden. Maar dit heeft als extra voordeel dat we op de weg de speciale Power's Rain Frog (*Breviceps poweri*) 3x te zien krijgen, verder Guttural Toad (*Amietophrynus gutturalis*) alsook een groene Bocage's Tree Frog (*Leptopelis bocagii*).

Aangekomen in Wasa Lodge wordt ons gevraagd om onmiddellijk aan tafel te gaan, een verzoek waar ik graag onmiddellijk op in ga. En het diner is alweer superlekker met een homemade kaastaartje als dessert.

In mijn lodge stel ik even zaken op orde (want morgen verlaten we deze plek definitief, neem ik nog een "warme" douche - men heeft voor mij speciaal de douche-warm-water-kachel laten branden -, back-up ik de foto's en maak reisverslag van deze dag.

Zondag 13 december 2015

Voor het ontbijt ga ik de Hoofdlodge afspeuren, want tot heden heb ik nog geen “bruikbare foto’s” van de Cape Dwarf Gecko (*Lygodactylus capensis*). Aan de inkomtrap zit er een ♂ en een ♀ volop genietend van de eerste zonnestralen en zij laten zich van zeer nabij fotograferen.

Vandaag verlaten we definitief het Kasanka National Park, met bestemming Mutinondo Wilderness de thuisbasis van Frank. Nog in het Park kan ik Blue-headed Tree Agama (*Acanthocercus atricollis*) van nabij fotograferen. We zijn ons lunchpakket vergeten en onderweg te Mukando kopen we bananen, fruit en een soort van oliebol. We nemen de afslag voor een bezoek aan Kundalila Falls en later zal blijken dat dit een fantastische keuze is geweest. Vooreerst gelukt het om de Common Rough-scaled Lizard (*Ichnotropis squamulosa*) nu eens goed te fotograferen.

Voor het bezichtigen van de watervallen, moet er wel entree geld betaald worden, met een opmerkelijk verschil als je resident bent of toerist. Op de parking lunchen we en die olieballen smaken reuze!

Hoewel er maar weinig water staat, zijn de Falls toch spectaculair voor een bezoek. En dan ... op de punt van een rots zit een agama met gele kop en blauw lichaam. Frank kijkt zeer verbaasd want dit is voor dit gebied zeker een nieuwe soort. We kunnen het ♂ dicht genoeg benaderen om hem te fotograferen (als bewijs) en dan verschijnt er ook een wijfje. Hij gaat duidelijk in display door de kop op en neer te bewegen. Bij een latere determinatie blijkt dat het hier de Kirk’s Rock Agama (*Agama kirkii*) betreft. Op nagenoeg dezelfde plaats observeren we ook als nieuwe soort voor de reis Rainbow Skink (*Trachylepis margaritifer*).

Om 14:16u zijn we amper vertrokken of het is stoppen geblazen voor een Peter’s Ground Agama (*Agama armata*). Alweer opmerkelijk hoe deze soort rekt op haar schutkleuren en onbeweeglijkheid. Zelfs zo ver dat Frank het dier met de hand kan opnemen zonder dat het vlucht!

Na een kleine 3u rijden arriveren we aan de Mutinondo Wilderness Lodge en hier is Angola Dwarf Gecko (*Lygodactylus angolensis*) actief en Rainbow Skink (*Trachylepis margaritifer*). Het is voor Frank een blij weerzien van vrouw Inge en dochtertje Robin, die enkele dagen serieus ziek zijn geweest, maar nu terug aan de beterschap. Mijn lodge voor de komende dagen is schitterend gebouwd in een rotsgedeelte en bij het binnenkomen bemerkt dochter Robin dat er een grote gekko op de muur zit en het blijkt een Turner’s Giant Gecko (*Chondrodactylus turneri*) te zijn en is voor mij de 38^e soort van de reis.

Het diner, samen met Frank’s familie, is ook hier weer super met als achtergrond een roepend koor van Senegal Kassina (*Kassina senegalensis*). En als afsluiter van de avond, vindt Frank op het weggetje naar mijn lodge een Snouted Night Adder (*Causus defilippii*)! Te meer als gifslang alweer een topper voor mij.

Voor warm water om te douchen, moet ik hier niet vragen “om de kachel aan te steken”, want hier wordt gebruik gemaakt voor de boiler van zonnepanelen alsook voor de verlichting in de lodge.

Maandag 14 december 2015

Bij het opstaan voel ik verkouden te zijn en maak voor de eerste keer gebruik van mijn uitgebreide medicatiedoos. We zitten hier blijkbaar op ong. 1400m altitude en dat heb ik vannacht toch gevoeld en het donsdeken goed van pas kwam.

Het wordt vandaag een autoloze dag en na het ontbijt heeft Frank een wandeling gepland in de directe omgeving. Het regent en dat is prima. Het gebied rondom de lodge is rotsachtig en zeer waterrijk. In een van de rotspoeltjes zitten er volop larven van de Peter’s Platanna (*Xenopus petersii*) alsook een subadultje. Verder observeren we 7 herpeto-soorten: Rainbow Skink (*Trachylepis margaritifer*), Variable Skink (*Trachylepis varia*), Bocage’s Tree Frog (*Leptopelis bocagii*), Sharp-nosed Ridged Frog (*Ptychadena oxyrhynchus*), Cape Dwarf Gecko (*Lygodactylus capensis*), Taita Toad (*Mertensophryne taitana*) en Variable Hinged Terrapin (*Pelusios rhodesianus*). Tegen het middaguur zijn we terug en op weg naar de bar vlucht er een adulte Olive Whip Snake (*Psammophis*

mossambicus) over de weg en weet ze te ontsnappen in een regenafvoerbuiss. Op de muur van de bar zien we zowel subadulten als een adult ♂ en ♀ Rainbow Skink (*Trachylepis margaritifer*).

Na de lunch is er tijd voor een siësta want er staat een lange nocturne op het avondprogramma.

Wanneer we hiermee om 16:15u starten ligt er op de weg naast de receptie een Cape Centipede-eater (*Aparalactus capensis*). Het slangetje is amper 15cm groot en ik probeer het ogenblikkelijk te fotograferen. Maar er is te weinig licht en het dier is zo klein dat het scherpstellen maar moeilijk gelukt. Maar we zullen het morgen bij mogelijk betere/zonnigere weersomstandigheden opnieuw proberen. De nocturne tot 20:56u levert interessante notities op van Sharp-nosed Ridged Frog (*Ptychadena oxyrhynchus*), Peter's Platanna (*Xenopus petersii*), Angola River Frog (*Afrana angolensis*) en Flat-backed Toad (*Amietophrynus maculatus*)

We komen laat terug aan bij de lodge en gaan onmiddellijk eten.

Bij het binnen komen in mijn lodge en het aansteken van het licht, zie ik op de muur Turner's Giant Gecko (*Chondrodactylus turneri*) zitten. Hij houdt me gezelschap door in de schaduwzone van mijn koplamp op jacht te gaan naar "door het licht aangetrokken" insecten. Ik neem een warme douche, maak dagverslag en back-up de foto's zodat ik pas laat na middernacht ga slapen.

Dinsdag 15 december 2015

We ontbijten vroeg en zijn om 7:15u op weg naar het nabijgelegen Lavushi Manda National Park. Bij het buitenrijden van het park en eenmaal op de geasfalteerde hoofdweg, zit er (in de omgeving van Kolonje) op de baan een Kameleon, nl. Flap-necked Chameleon (*Chamaeleo dilepis*), die Frank behendig weet te vermijden.

Wanneer we bij de gate van het Park aankomen en ons willen aanmelden, is er niemand aanwezig!?! Je mag het gebied niet alleen betreden of er wandelen zonder begeleiding van een "scout" (= een met Kalasnikov gewapende parktoezichter), gelet op de aanwezigheid van grote roofdieren en mogelijke ontmoetingen met stropers. We moeten noodgedwongen naar een andere toegangsgate rijden en amper vertrokken of er wandelt over de aardeweg opnieuw een Flap-necked Chameleon (*Chamaeleo dilepis*). In Fibishi Camp stoppen we voor een ontmoeting met de "Papa", een hooggeplaatste verantwoordelijke voor dit Park. Wanneer hij verneemt waarvoor we hier zijn, geeft hij onmiddellijk opdracht aan een vijftal werknemers dat zij, op 2 plaatsen met groen restafval, moeten gaan zoeken naar slangen. En inderdaad dat loont want er worden 2 levende en 1 dode Herald Snake (*Crotaphopeltis hotamboeia*) gevonden en verder Wahlberg's Snake-eyed Skink (*Afroablepharus wahlbergii*) en een Sundeval's Writhing Skink (*Mochlus sundevalli*).

Na een 1uur durende rit naar de andere gate, tijdens dewelke we Variable Skink (*Trachylepis varia*), Blue-headed Tree Agama (*Acanthocercus atricollis*) en Black-lined Plated Lizard (*Gerrhosaurus nigrolineatus*) observeren, kunnen we ons aanmelden, betalen we het inkomgeld en krijgen we onze gewapende scout mee.

Op het middaguur is het tijd voor de lunch en beginnen dan aan de grote wandeling in het Lavushi Manda National Park. Het is hier dat Frank een voor de wetenschap nieuwe rotsskink heeft gevonden en hij wil me die zeker laten zien. Het eerste uur is het vooral zalig wandelen totdat we aan de bewuste plek aankomen. En hier vinden we op 2 plaatsen o.m. drachtige wijfjes van de bewuste nieuwe Lavushi Rock Skink (*Trachylepis varia* "lavushimanda"). En genietend van deze bijzondere waarneming verschijnt daar op een rotspunt een skink, die voor Frank niet gekend is... Hij is wel heel schuw maar na meer dan een half uur proberen om een goede foto te maken, lukt het ons. We noemen hem voorlopig Lavushi Striped Skink (*Trachylepis striata* "lavushimanda"). We verkennen verder deze directe omgeving en vinden 2x dagactieve Guttural Toad (*Amietophrynus gutturalis*), Grandison's Ridged Frog (*Ptychadena grandisonae*) als 49^e soort van de reis en... voor mij een heel belangrijke amfibiesoort (die ik al op meerdere Afrikaanse reizen gemist heb) nl. Rough Sand Frog (*Tomopterna tuberculosa*). Er zijn meerdere dieren dagactief en roepend in een klein poeltje. Een voor mij unieke waarneming en met de mogelijkheid om de dieren goed te kunnen fotograferen.

We zijn om 17:20u terug aan de jeep en aangezien het toch nog een lange rit wordt, hebben we de helft van ons lunchpakket voor nu overgehouden. Wij bieden de scout ook aan om mee te eten maar hij wil enkel Frank's banaan. We rijden terug naar de 2^e gate om de scout af te zetten en beginnen dan aan de 3uur durende terugtocht met meerdere stops met als resultaat Herald Snake (*Crotaphopeltis hotamboeia*), Red Toad (*Schismaderma carens*), Sharp-nosed Ridged Frog (*Ptychadena oxyrhynchus*) en Guttural Toad (*Amietophrynus gutturalis*).

Om 21:00u zijn we terug aan de lodge en serveert de kok onmiddellijk een superlekker diner met flensjes als dessert.

Woensdag 16 december 2015

Na het ontbijt is het eerst tijd voor de fotosessie van de Common Squeaker (*Arthroleptis stenodactylus*) die Frank als 50^e nieuwe soort van de reis deze morgen heeft gevangen op het domein.

Het is een regenachtige dag maar voor mij (en de amfibieën) is dat pico bello. De voormiddagwandeling is voorzien in het Park met als eerste waarneming Variable Skink (*Trachylepis varia*). Frank heeft hier een voor de wetenschap nieuwe kikkersoort gevonden, nl. Mutinondo Ridged Frog (*Ptychadena sp. nov. "mutinondo"*), wel als juvenieltje maar nog nooit als adult exemplaar. En dan is het hier bingo wanneer we een adult exemplaar vinden. En ja, dat is zeker een van de toppers van deze reis voor mij. Het dier wordt dan ook uitgebreid gefotografeerd.

Na de lunch en een korte siësta gaan we terug op stap in de omgeving voor een lange wandeling waarbij Inge ons op het einde met de jeep zal komen ophalen. Het is wel ondertussen beginnen te regenen, maar bij een zo gezellige dagtemperatuur is dat heerlijk genieten van al die geuren in het woud. We observeren onze eerste landschildpad, zij het dan een dood juvenieltje Speke's Hinged Tortoise (*Kinixys spekii*), Sharp-nosed Ridged Frog (*Ptychadena oxyrhynchus*) en we kunnen we de grootste kikker van het gebied vangen, nl. Angola River Frog (*Afrana angolensis*). En deze is zo'n jumper dat we er veel tijd aan moeten besteden om er een foto van te maken. Gelukkig heeft Frank een vangnetje want de kikker neemt sprongen van meerdere meters tegelijk met als komisch zicht "de er zo maar bijhangende poten".

Op de afgesproken plek komt Inge ons ophalen en we dineren vroeg. Morgen hebben we de lange rit terug naar Lusaka voor de boeg en de koffer en rugzak moeten terug netjes worden ingepakt plus de gebruikelijke avondrituelen van douchen, verslag maken en backuppen. En in de lodge is mijn vaste vriend Turner's Giant Gecko (*Chondrodactylus turneri*) volop jagend op insecten, aangetrokken door het licht van de lamp.

Donderdag 17 december 2015.

Bij het opstaan is het lichtjes aan het regenen, ja het is hier nu volop regenseizoen. Wanneer ik mijn lodge verlaat voor het ontbijt, zie ik op het wegpad een eigenaardig "drolletje" liggen. Wanneer ik het nader bekijk is het een amplexus van 2 mini kikkertjes van de soort Taita Toad (*Mertensophryne taitana*). Wanneer Frank arriveert, heeft hij ook nog een verrassing bij als nieuwe soort voor mijn reis, nl. een koppeltje Plain Squeaker (*Schoutedenella xenochirus*).

Dus het wordt nog een vlugge fotosessie en dan vertrekken we om 8:30u voor de lange rit naar Lusaka.

Op het middaguur gaan we terug lunchen in de Forest Inn en achter ons op de muur zit er een Cape Dwarf Gecko (*Lygodactylus capensis*).

Het verkeer wordt drukker en drukker wanneer we Lusaka bereiken en het is donker als we in Pioneer Camp arriveren. Frank heeft het zo geregeld dat ik hier nog kan douchen en we van een lekker diner kunnen genieten. Wanneer we vertrekken naar de luchthaven, passeren we een poel met een oorverdovend concert van Senegal Kassina (*Kassina senegalensis*) en Red-banded Rubber Frog (*Phrynomantis bifasciatus*). Ja, en Frank weet dan toch van deze laatste soort nog een adult te vangen en ik kan er nog foto's van maken. Om 21:30u zijn we aan de luchthaven en is het afscheid nemen van Frank. Dit is voor mij toch enigszins emotioneel zeker

als ik terugkijk hoe hij zich 100% heeft ingezet voor deze herpeto met als totaal 54 waargenomen A&R soorten. Bedankt Frank!

Mijn eerste vlucht naar Nairobi is pas voorzien na middernacht, dus breng ik de tijd door met verslag te maken en deels naar muziek van de iPad te luisteren. Om 2:30u (het is dan **vrijdag 18 december**) stijgen we op voor de 2u durende vlucht naar Nairobi. De transfer verloopt hier vlot en om 7:00u zit ik opnieuw in het vliegtuig voor de 8u durende vlucht naar Amsterdam. Hier neem ik de Thalys naar Antwerpen en zo eindigt mijn Zambia herpetologische succesvolle safari.

6. HERPETOLOGISCHE GEGEVENS

6.1. Amphibia

6.1.1. Arthroleptidae.

<i>Arthroleptis stenodactylus</i> - Common Squeaker							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Lodge - Mutinondo Wilderness	16/12	9:00	2	-	-	X	24

Op de valreep (een dag voor mijn vertrek) heeft Frank een koppeltje van deze soort kunnen vangen. Kenmerkend is dat het ♂ een opmerkelijke lange derde vinger heeft, 2 tot 3x zo lang als de overige en die ontbreekt bij het ♀. Dit is een secundair kenmerk voor een geslachtsrijp dier dat alleen in deze familie van kikkers voorkomt.

Het is een algemene soort van oerwoud, dicht struikgewas en savannes wel met een voorkeur voor leaflitter (ook in tuinen); van 40 tot 2000 m altitude; 45 mm groot; verspreidingsgebied: het noord-oostelijke deel van Zambia; is een gegeerde prooi van slangen en kikkers.

<i>Schoutedenella xenochirus</i> - Plain Squeaker							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Lodge - Mutinondo Wilderness	17/12	7:00	2	-	-	-	24

Op de laatste dag van mijn verblijf in Mutinondo Wilderness, ga ik ontbijten en iets later arriveert Frank met als nieuwe soort een mooi roodgekleurd koppeltje Plain Squeaker.

"The specific name xenochirus refers tot the "strange hand" with the (also) elongate third finger in males and seems to increase with age. Distribution: north Zambia and associated with forest patches or streams in open grassland between 1800 and 2500 m (onze dieren zijn actief op 1400 m); een kleine soort 24 mm. Clutches are laid in shallow nest in leaf litter and are constructed on mossy banks and the adults may stay near their eggs".

6.1.2. Bufonidae.

<i>Amietophrynus gutturalis</i> – Guttural Toad							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	10/12	8:32	1	-	-	X	4
Lake Wasa area - Kasanka Nat. P.	12/12	9:45	-	2	-	X	19
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	15:18	-	1	-	-	37
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	16:19	-	1	-	-	38
Kolonje	15/12	19:36	-	1	-	-	41

Een zeer algemene soort; ♀♀ kunnen tot 120 mm groot worden; hun paratoiden (oorklieren) zijn opvallend groot en zonder warts (doornige uitsteekseltjes); “the back pattern provides the easiest means of identification, as the markings are arranged in pairs, outlined in a darker brown; a pale cross is present on the top of the head, with a transverse bar running between the eyes; frequently a thin vertebral line is present; found in thornbush and is common in towns and around buildings”; ze roepen in koor en het geproduceerde zeer harde geknor is vanop grote afstand te horen.

In Lake Wasa waren deze padden elke avond in zeer grote aantallen volop roepend in koor vanaf zonsondergang. Subadultjes waren wel overdag actief maar de adulten enkel 's nachts. Meerdere slangensoorten preferen deze pad als prooi, o.a. padadders, cobra's en groene boomslangen.

<i>Amietophrynus maculatus</i> - Flat-backed Toad							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Lake Wasa area - Kasanka Nat. P.	09/12	9:22	1	-	-	X	5
Lake Wasa area - Kasanka Nat. P.	09/12	19:30-20:20	-	2	-	X	4
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	12/12	9:46	1	-	-	-	10
Mutinondo Wilderness	14/12	20:15	-	1	-	-	28

Deze pad kan verward worden met de vorige soort door een gelijkaardige rugtekening. Een kenmerkend verschil is dat de oorklieren minder duidelijk/zichtbaar zijn afgetekend (vandaar ook hun Engelse naam).

Kan tot 80 mm groot worden; de rug is wrattig en elk wratje heeft een doornig zwart puntje/uitsteekseltje; op de rug een vertebrale lichte dunne lijn en een kruisvormig teken boven op de kop: een zeer algemene soort meestal actief op oevers van rivieren en meren maar soms ook in savannes ver van water. De roep kan overdag getriggerd worden door machinaal lawaai of vliegtuigen. Een van de voornaamste predators is de padadder.

<i>Mertensophryne taitana</i> - Taita Toad							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Mutinondo Wilderness	14/12	10:16	-	1	-	-	27
Lodge - Mutinondo Wilderness	17/12	7:00	2	-	-	-	24

Op mijn laatste dag van mijn verblijf in Mutinondo Wilderness, ben ik vroeg wakker en ga ik nog even op verkenning in de directe omgeving van mijn lodge. Het is een regenachtige dag en ik kan als nieuwe soort de Taita Toad noteren. Bij nader inzien is het overigens een amplexus, dus een extra aanwijzing dat zij in voortplantingsfase zijn.

De ♀♀ kunnen 31 mm groot worden en ♂♂ 27 mm; verspreiding in het noordoosten van Zambia op hogere altitudes; kenmerkend voor deze soort is het lopen op de tippen van de tenen.

<i>Schismaderma carens</i> - Red Toad							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Pioneer Camp - Lusaka	08/12	01:00-02:00	-	-	-	X	1
Kolonje	15/12	19:25	1	-	-	-	40

Na aankomst in Zambia gaan we overnachten in Pioneer Camp nabij Lusaka. Amper bij de lodge aangekomen of we observeren de Rode Pad als eerste amfibiesoort van de reis. We gaan toch even de omgeving verkennen en iets verder in een ondiepe poel zitten ook meerdere mannetjes te roepen, maar een draadafsluiting verspert onze weg.

Kan in Zambia moeilijk met andere soorten verward worden door het specifieke rode rugzadel; ♂♂ worden tot 88 mm groot en ♀♀ 92 mm; heeft geen oorklieren: “the back is less warty than the back of many similar-sized toads; there is a distinct glandular ridge running from above the tympanum to the hind leg and the outer part of the ridge has a darker lower edge; this toad is not widely distributed and found in many different habitats and even succesful around human settlements”.

6.1.3. Hyperoliidae.

<i>Afrixalus wittei</i> - De Witte's Spiny Reed Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	09/12	19:30-20:40	1	4	-	X	4
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	11/12	21:00	-	1	-	X	15

Tijdens ons kort verblijf is het duidelijk dat deze rietkikker in volle voortplantingsperiode is. Te Lake Wasa zijn er een oneindig aantal ♂♂ volop aan het roepen; op zoek gaan naar hen in de oeverzone van het meer was te gevaarlijk (cf. Nijlpaarden en Nijlkrokodillen); we kunnen toch in een bijna uitgedroogde greppel 4 zeer fanatiek roepende dieren zeer nabij benaderen en fotograferen; ze vertonen geen vluchtgedrag en we kunnen een adult ♂ in de hand bestuderen, dan blijkt pas hoe klein ze zijn ter grootte van 1 vingerkootje!

In de geraadpleegde literatuur is amper iets te vinden over deze soort rietkikker; enkel een kleurbeschrijving en dat de ♀♀ 33 mm groot worden en het een bewoner is van “tropical lowland savannas”.

<i>Hyperolius kivuensis</i> - Kivu Reed Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	09/12	19:30-20:40	-	4	-	X	4
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	10/12	19:36	1	-	-	X	11

In dezelfde bijna uitgedroogde greppel te Lake Wasa, is het ook een concert van roepende ♂♂ van deze soort rietkikker. Ze zijn niet schuw en laten een dichte benadering toe voor in situ fotografie. Als we een ♂ vangen, blijkt pas de prachtig de roodgekleurde binnenkant van zijn achterpoten, alsook hoe klein ze zijn. Het is een zeer algemene soort; mannetjes tot 33 mm groot; habitat: “open bush; 400-900 m altitude”.

<i>Hyperolius marmoratus</i> – Painted Reed Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	11/12	13:11	-	1	-	-	13
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	11/12	17:39	1	-	-	-	14

Voor het waarnemen van deze soort hebben we geluk gehad: een adult exemplaar zit overdag in de oksel van een rietblad; met zijn lichtgroene kleur is het van ver een opvallende verschijning. Hij liet een dichte bena-

dering toe en vertoonde geen enkel vluchtgedrag. Het twee exemplaar is dagactief en bewegend op de grond. Zeer opvallend was hoe beiden totaal verschillend van kleur zijn! De oorzaak hiervan is hiernavolgend te lezen. In de literatuur (Channing, 2001) wordt er duidelijk gesproken over een *Hyperolius marmoratus complex*: "This frog represents one of the puzzles of zoology. It is known whether all the frogs placed in this species represent different collar patterns of the same species, or whether they are actually a number of different, but similar looking species. This complex consists of a number of highly variable and very colorful reed frogs that have confused herpetologist for decades. Part of the confusion derives from the overlapping of color patterns in different localities".

<i>Hyperolius nasutus</i> - Long Reed Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	09/12	19:30-20:40	-	3	-	X	4
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	11/12	13:11	-	1	-	-	13

De bijna uitgedroogde greppel aan de rand van Lake Wasa is een el dorado voor het observeren van amfibieën. Hier zijn ook ♂♂ van deze rietkikkersoort volop aan het roepen en dus in voortplantingstijd. In Luwombwa vinden we - in de onmiddellijke omgeving van de voornoemd besproken *Hyperolius marmoratus* - een overdag actieve *nasutus* op een rietblad op het land.

Voorkomen: algemeen in heel Zambia: amper 25 mm groot; grasgroen met een "translucent body through which the internal organs may be seen; frequently found on reeds growing in deep water, in pools, streams and large rivers, open savannah and grassland at 450-2300 m altitude".

<i>Kassina senegalensis</i> - Senegal Kassina							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	10/12	19:36-21:00	1	-	-	X	11
Lodge Mutinondo Wilderness	13/12	19:06	-	-	-	X	24
Pioneer Camp - Lusaka	17/12	20:39-21:00	-	-	-	X	1

Een soort die ik op vorige Afrikaanse reizen maar niet te zien kreeg en dan uiteindelijk wel hier in Zambia zij het dan maar één dier. ♂♂ & ♀♀ kunnen tot 49 mm groot worden; een algemene savanne soort van tijdelijke poeltjes, moerassen en agricultuurgebieden tussen 40-1800 m altitude; een van de weinige soorten met een territoriumroep; prefereert als schuilplaatsen termietheuvels en holen van schildhagedissen (*Gerrhosaurus* specs); wordt in gevangenschap tot 5 jaar oud.

<i>Leptopelis bocagii</i> - Bocage's Tree Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Kasanka Nat. P.	09/12	19:06	2	-	-	-	6
Luwombwa Nat. P.	10/12	19:36	-	1	-	-	11
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	12/12	18:50	2	-	-	-	18
Mutinondo Wilderness	14/12	8:29	1	-	-	-	25

De Bocage's boomkikker hebben we op meerdere plaatsen kunnen observeren vooral 's nachts en 1x 's morgens in Mutinondo Wilderness. Vijf dieren hadden de normaal beschreven lichtgrijze kleur met 1 grote of meerdere kleine vlekken; opmerkelijk - voor Frank - is de waarneming van een volledig groen gekleurd individu in Mutinondo Wilderness.

Verspreidingsgebied: open savannes in Zambia; ♂♂ 50 mm en ♀♀ 58 mm; een Kakamega populatie in Kenia is green backed, a ground dweller species; het wijfje legt haar eitjes niet in het water maar in holen in de grond; staat op het hoofdmenu van de padadders (*Causus*); is één van de weinige soorten (samen met African Bullfrog *Pyxicephalus adspersus* & Giant Rain Frog *Breviceps gibbosus*) die zich tijdens het droge seizoen ingraaft in een zelf geproduceerd cocoon.

6.1.4. Microhylidae.

<i>Breviceps poweri</i> - Power's Rain Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	12/12	18:50	3	-	-	-	19

Dit is mijn geprefereerde amfibiesoort geweest van deze Zambia reis: (1) door hun speciale ovale lichaamsvorm zonder hals waardoor de kop niet te "situeren" is en (2) door hun trippelend muisachtig lopen met de zeer korte pootjes. Het leef- & voortplantingsgedrag van deze soort Regenkikker is overigens zeer speciaal:

"This group of burrowing frogs possesses a number of features that enable it to be succesfull in the underground habitat. They burrow backward while scooping away the sand by means of a spade-like metatarsal tubercle on the foot. The forlimbs and hindlimbs are short and the body is globular; this body shapes and the ability to inflate the body while burried in soil are very characteristic for them. The male is smaller than the female yet has to remain with the female during amplexus so as to be in the underground nest to fertilize the eggs. Mating is very unusual in these frogs, as the male is too small to be able to claps the female in the way other frogs do. He overcoms the size difference by gluing himself on the back of the female. The glue persist for some days and is strong enough to permit the female to burrow backwards and construct a nestwithout dislodging the male. Eggs develop directly into small froglets, without a free-swimming feeding tadpole stage. When conditions start to dry out, the frog is able to secrete a mucouscoating that waterproofs the skin and blocks all the body orifices. With the body inflated, presumably to increase the surface area for oxygen uptake through the skin, especially the well-vascularized skin on the lower belly, the frog is able to survice long periods of dryness underground".

<i>Phrynomantis bifasciatus</i> - Red-banded Rubber Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Pioneer Camp - Lusaka	17/12	20:39 - 21:00	1	-	-	X	1

Het is tijdens mijn laatste avond op weg naar de luchthaven, dat we bij het buitenrijden van Pioneer Camp een geweldig concert horen van deze soort. We hebben geen enkel dier kunnen observeren of fotograferen en Frank spant zich bijzonder in om een exemplaar te vinden en met succes. Met de rode lengtestepen en vlekken op een zwarte achtergrond is het een zeer mooie soort.

Literatuurgegevens: "explosieve breeder reproducing in open low elevation aeas (40-900 m) where temporary ponds or dambos are available; found in crcevice in the bark or in axis of banana trees; moist savannas, small

mammal burrows and beneath the sheath leaves of banana plants and will climb into any small crevice during the day”; ♂♂ 53 mm en ♀♀ 65 mm en uitzonderlijk 80 mm.

6.1.5. Pipidae.

<i>Xenopus petersii</i> - Peter's Platanna							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	LARF	AUD	
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	11/12	19:20-21:00	3	1	-	-	15
Mutinondo Wilderness	14/12	8:29	-	2	X	-	25
Mutinondo Wilderness	14/12	20:11	-	3	X	-	28

Voor deze klauwkikkersoort ging Frank met zijn schepnet tot aan de knieën in de modder van de rivieroever, en met succes. Het buikpatroon deed me enigszins denken aan dit van onze Geelbuikvuurpad. Ook de larve met hun rechthoekige bek - zeer kenmerkend voor deze soort - konden we meermaals observeren.

Bewoner van savannas and coastal lowlands; 80 mm; verspreiding eerder aan de grensgebieden van de omliggende landen; “tentacle below the eye is very small; 25 lateral-line bars between eye and vent; coloration below consist of a dark yellow background with dark markings in the form of small speckles or larger blotches”.

6.1.6. Ranidae.

<i>Afrana angolensis</i> - Angola River Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Mutinondo Wilderness	14/12	20:15	-	1	-	-	28
Mutinondo Wilderness	16/12	17:28	1	-	-	-	43

Hoewel toch een grote kikkersoort en ondanks het regenseizoen kunnen we maar 2x een waarneming noteren (eenmaal nachtactief en eenmaal overdag). Gelukkig wel met de vangst van een adult exemplaar en deze is echt groot. Tijdens de fotosessie is het alle hens aan dek voor Frank om de kikker - gevlucht met een of twee sprongen - meerdere meters ver terug in de net te vangen; met de hand is immers volledig uitgesloten.

Zijn Latijnse naam Afrana is samengesteld uit Africa and *rana*. Vertoeft steeds in of zeer nabij permanente waters; 90 mm groot; plant zich heel het jaar voort; mogelijke reden dat we er zo weinig zien: “they soon accumulate debris and become quite difficult to see”!

<i>Phrynobatrachus mababiensis</i> - Mababe Puddle Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Luwombwa – Kasanka Nat. P.	11/12	19:20-21:00	1	-	-	-	15

Zonder telkens in herhaling te vallen bij elke verslaggeving, is het ook tijdens deze reis opvallend hoe meerdere soorten soms maar via één waarneming/dier worden gezien. En dat is ook zo voor deze Mababe Puddle Frog. Ons individu is nachtactief op de oeverrand vlakbij de poeltjes van de klauwkikkers.

Een heel klein kikkertje van max. 21 mm voor het ♀ en max. 19 mm voor het ♂; voor een zekere soortbepaling hebben we wel de determinatiesleutels van Channing gebruikt. Habitat: “savannas at high and low altitudes,

wet areas with emerged vegetation, roadside ditches and grassy fields". Voornaamste predators zijn Herald Snake, Swamp Viper en Cattle Egret.

<i>Phrynobatrachus natalensis</i> - Natal Puddle Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Luwombwa – Kasanka Nat. P.	10/12	14:05	-	1	-	-	8
Luwombwa – Kasanka Nat. P.	10/12	19:36	2	-	-	-	11
Luwombwa – Kasanka Nat. P.	11/12	21:00	3	-	-	-	15

Van deze soort worden enkele dieren gevangen en opmerkelijk hoe zij allen zeer verschillend van kleur zijn. Alweer voor de zekerheid worden zij toch gedetermineerd volgens de tabellen; ♀♀ 40 mm en ♂♂ 34 mm. Wanneer er bij deze kleine kikkers de afstand tussen neusgaten tov afstand neusgat snuittip moet gemeten worden en controle van de bevlieving van de achterpoten tot welk segmentkootje rakend, wel dit alles is geen sinecure en alleen niet te doen. Voor de bevlieving kunnen we gelukkig wel een foto maken en deze dan op de camera inzoomen. Leeft in "grasslands and thorn savannas; breeding in small temporary pools remote from other water; maximum recorded longevity in captivity is 5 years"; een voorname predator is de Black-necked Spitting Cobra, *Naja nigrocollis*.

<i>Ptychadena anchietae</i> - Anchieta's Ridged Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	11/12	19:20-21:00	3	2	-	-	15

Op weg van Bufumi Camp naar de Luwombwa Lodge kunnen we 5 dieren observeren. Ze zijn nachtactief en zitten op de rand van plassen in de weg.

De ♂♂ worden 51 mm groot en de ♀♀ 62 mm; een savanna graslandbewoner meestal dichtbij water. Channing geeft voor deze soort een beschrijving van wel een bijzondere predator: "Perhaps the most remarkable predator of these frogs is the Large-Faced Bat *Nycteris grandis*, which finds the male frog by listening for its advertisement call; the bat is tuned in only the call of these species".

<i>Ptychadena grandisonae</i> - Grandison's Ridged Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	16:29	1	-	-	-	38

Een interessante waarneming is deze van de Grandison's Ridged Frog. En de determinatietabellen moeten er bij gehaald worden. Aangezien het voorkomen van deze soort hier nog dient bevestigd te worden, werd hiervoor advies voor akkoord gevraagd aan de specialist Channing. Tot op het ogenblik van publiceren van het verslag, kregen we nog geen antwoord.

Ons individu is dagactief en in de onmiddellijke omgeving van de voortplantingspoel van de Rough Sand Frog *Tomopterna tuberculosa*. Heeft in Zambia een heel beperkt voorkomen (slechts op 6 plaatsen en niet aangegeven voor onze vindplaats); ♀♀ 50 mm en ♂♂ 44 mm; bewoner van open savannas.

<i>Ptychadena sp. nov. "mutinondo" - Mutinondo Ridged Frog</i>							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Mutinondo Wilderness	16/12	10:41	1	-	-	-	28

Ook een unieke waarneming en dan nog dewelke. Mogelijk wel de meest belangrijke van heel de herpeto-reis? Frank heeft deze soort recent als nieuw voor de wetenschap ontdekt op een granietheuvel in Mutinondo Wilderness en qua afbeelding enkel gekend van een foto van een juvenieltje. Het meermaals dagelijks zoeken op die gekende plaats levert ons uiteindelijk een adult individu op. Gelet op de noodzaak van een degelijke foto, volgde er ter plaatse een uitgebreide fotosessie.

<i>Ptychadena oxyrhynchus - Sharp-nosed Ridged Frog</i>							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	10/12	19:36-21:00	1	-	-	-	11
Mutinondo Wilderness	14/12	8:29	-	1	-	-	25
Mutinondo Wilderness	14/12	20:11	-	2	-	-	28
Kolonje	15/12	19:36	-	1	-	-	41
Mutinondo Wilderness	16/12	17:28	1	-	-	-	43

Onze notities zijn (met uitzondering van 14/12 te 8:29u) van nachtactieve dieren, op grond met/zonder enige vegetatie en soms ver verwijderd of in de onmiddellijk omgeving van water zoals op de granieten heuvels van Mutinondo Wilderness.

"Breeding is recorded in rock pools; sexual maturity is reached 8-9 months after metamorphosis when ♀♀ may reach 59 mm; in West Africa they are eaten by local villagers; in the Guinness Book of Records the holder of the long jump record; staan op het munu van meerdere slangensoorten en van Nijlvaraan *Varanus niloticus*; maximum recorded longevity in captivity is 8 years and 11 months; ♂♂ 62 mm en ♀♀ 85 mm; males call from open ground away from water, or along the water's edge".

<i>Ptychadena taenioscelis - Small Ridged Frog</i>							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	10/12	19:36-21:00	1	-	-	-	11

Onze enige waarneming wordt genoteerd in Bufumi Camp in hetzelfde habitat van 6 andere soorten. Blijkbaar een unieke spot voor het waarnemen van verschillende amfibie-soorten!

"♀♀ zijn 40 mm en ♂♂ 35 mm; they call from short flooded grass, sitting in water; three tot eight ♂♂ congregate in calling units, apart from the advertisement call, a chorus call and a territorial call are known".

<i>Ptychadena upembae - Upemba Ridged Frog</i>							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	10/12	19:36-21:00	1	-	-	-	11

De Upemba Ridge Frog moet ook nog bevestigd worden qua voorkomen in het Kasanka National Park. Dus is Frank ook met deze (enige) waarneming zeer tevreden.

De literatuur vermeldingen zijn voor deze soort zeer schaars: ♂♂ worden 44 mm en ♀♀ 51 mm; bij dreigend gevaar springen ze niet in het water maar van het water weg in de landvegetatie.

<i>Tomopterna tuberculosa</i> - Rough Sand Frog							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	AUD	
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	15:18	3	1	-	X	37

Ja, wat ben ik tevreden met deze dagactieve, robuste en gravende kikkersoort. Het is bij terugkeer naar de auto in Lavushi Manda National Park dat we in een klein poeltje de soort horen roepen en bij benadering meerdere dieren vluchten zowel in het water als op het land. Het kleurpatroon van drie gevangen dieren is opmerkelijk verschillend. Vermeldenswaard literatuurgegeven: ♂♂ 40 mm en ♀♀ 45 mm, nihil qua leefgedrag; qua voortplanting enkel: "males are calling from the edge of the water, often camouflaged among pebbles".

6.2. Reptilia.

6.2.1. Testudinidae.

<i>Kinixys spekii</i> - Speke's Hinged Tortoise							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Mutinondo Wilderness	16/12	16:55	-	-	-	1	42

Slechts op het einde van de reis, kan de enige landschildpad waargenomen worden, zij het dan een dood in de natuur aangetroffen subadultje. Het dier vertoont geen predatiewonden of abnormaliteiten.

Een dagactieve landschildpad vooral tijdens het regenseizoen; houdt gedurende het droge seizoen een zomer-slaap; kenmerkend is dat het achterste gedeelte van het buikschild kan inklappen en zo achterpoten en staart beschermd; omnivoor; 15-19 cm met max. 22 cm; pasgeborenen 3-6 cm; "dry and moist savanna and coastal thicket from sea level to 1600 m altitude, often in rocky areas" (cf onze notitie op de granietheuvels van Mutinondo Wilderness).

6.2.2. Pelomedusidae.

<i>Pelusios rhodesianus</i> - Variable Hinged Terrapin							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Mutinondo Wilderness	14/12	9:36	1	-	-	-	27

De tweede waargenomen schildpad is de Variable Hingend Terrapin, een waterschildpad. Wandelend langs de rivier in Mutinondo Wilderness, neemt Frank ineens een spong richting water en kan nog net een adult exemplaar grijpen dat in de oeverzone zwemt.

Bij deze soort sluit het buikpantser zich aan de voorzijde om kop en voorpoten te beschermen; 15-20 cm en max 25 cm; de pasgeborenen 3-4 cm; een zeer schuwe soort moeilijk te observeren of te vangen; er is weinig

geweten over het leefgedrag van deze waterschildpad; “found in lagoons and weedy estuaries bordering lakes”.

6.2.3. Gekkonidae.

<i>Chondrodactylus turneri</i> - Turner's Giant Gecko							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lodge - Mutinondo Wilderness	13/12	17:08	1	1	-	-	24
Mutinondo Wilderness	14/12	8:29	-	1	-	-	24
Lodge - Mutinondo Wilderness	16/12	20:55	-	1	-	-	24

Deze fors gebouwde gekkosoort leeft in Mutinondo Wilderness graag in de omgeving van de mens; op de stroomconverter in de receptie van Mutinondo Wilderness, komen er regelmatig drie adulten liggen om te genieten van de warmte; in mijn in de rots uitgebouwde lodge woonde er een absoluut niet schuwe adult die elke avond (ik kan hem herkennen aan de witte vlekkenlayout in de halszone) in de schaduwzone van mijn lamp, hierdoor aangetrokken insecten komt vangen. In de natuur wordt een individu dagactief genoteerd tijdens een regenachtige dag.

Habitat: “moist & dry savanna, with big trees and rock outcrops from sea level to 1800 m; lives in rock cracks and under the bark of big trees; will live on buildings, sheltering in roofs and hunt insects around lamps (!?!); nocturnal, but may ambush prey from rock cracks during the day; can bite hard and ferociously”; voortplantingseizoen van augustus tot december; incubatietijd van de eiren bedraagt ong. 60-80 dagen.

<i>Hemidactylus mabouia</i> - Tropical House Gecko							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lake Wasa Lodge - Kasanka Nat. P.	08/12	18:50	-	1	-	-	4

De enige waarneming van een adult exemplaar van deze soort is genoteerd op de muur van het receptielokaal van Lake Wasa Lodge in Kasanka National Park. Een vlugge foto nemen is amper mogelijk want hij vlucht in het dak; verder niet meer waargenomen tijdens mijn verblijf hier.

“KRL 7 cm TL 15 cm; an active nocturnal forager although they have been know to feed at all hours of the day in dark areas such as latrines, if insect prey is abundant; capable of producing clicking or chirping sounds for intraspecific communications, including terrotorial calls; ; in human habitations they frequent the vicinity of electric lightings of human habitation; in houses where large populations occur, individuals have been observed leaving their refuges within to forage in nearby bushes or tree trunks outside”.

<i>Lygodactylus angolensis</i> - Angola Dwarf Gecko							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lake Wasa area - Kasanka Nat. P.	09/12	10:17	-	1	-	-	5
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	10/12	12:37	-	1	-	-	9
Lodge - Mutinondo Wilderness	13/12	17:08	-	1	-	-	24

Een van de weinige herpeto soorten die niet kan gefotografeerd worden, is deze soort dwerggecko. Vanaf het ogenblik dat je hem spot, verdwijnt hij aan de achterzijde van de boom en vluchtte naar de kruin. Zijn bruin/-

grijsachtige rugkleur is dan nauwelijks te onderscheiden van de schors van de boom. Ook Channing liet me per mail weten dat hij er niet in gelukte om voor zijn Field Guide van 2004 een individu te fotograferen... Nu het is ook maar een amper 7 à 9 cm grote gekko; dagactief op bomen en -stronken; “mostly known from medium- to high-altitude woodland and forest; mostly found between 1600-2300 m”.

<i>Lygodactylus capensis</i> - Cape Dwarf Gecko							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lake Wasa – Kasanka Nat. P.	13/12	7:49	1	2	-	-	19
Mutinondo Wilderness	14/12	10:16	-	1	-	-	27
Forest Inn – Mkushi	17/12	12:30	1	-	-	-	2

De Capensis dwerggekko is moeilijk te onderscheiden van de vorige soort. Volgens de literatuur moet je bij het ♂ het aantal preanale porien tellen. Nu had ik het voordeel dat Frank beiden wel goed kenden. Deze dwerggekko laat zich wel van zeer zeer dichtbij fotograferen en is absoluut niet schuw.

Komt voor op lagere altitudes dan de vorige soort (0-1800 m) in coastal woodlands and moist savannas; leeft graag op man-made structures; adulten 6-7 cm; pasgeborenen 2,5 cm; ze zijn reeds geslachtsrijp na 8 maanden en worden niet ouder dan 15-18 maanden; zouden bij dreigend gevaar een schijndoodhouding aannemen.

6.2.4. Scincidae.

<i>Mochlus sundevalli</i> – Sundevall’s Writhing Skink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	8:31	1	-	-	-	31

De enige waarneming hebben we te danken aan de “Papa Van Fibishi Camp”, een hooggeplaatste verantwoordelijke van het Lavushi Manda National Park. Wanneer hij verneemt waarvoor we hier zijn, geeft hij onmiddellijk opdracht aan een vijftal werknemers dat zij onder gedroogd riet, moeten gaan zoeken naar slangen. En inderdaad dat loont want (naast 2 levende en 1 dode Herald Snake) wordt er een Sundevall’s Writhing Skink gevangen. We kunnen deze niet onmiddellijk trefzeker determineren, maar na later overleg blijkt het wel degelijk om deze soort te gaan.

De TL varieert van 12-16 cm; habitat: “occupies a wide range of habitat, including coastal savanna and woodland, dry and moist savanna, semi-desert and medium- to high-altitude woodland from sea level to 2000 m altitude; burrowing species, usually to be found below rocks, under logs, in soft soil and sand”.

<i>Trachylepis varia</i> - Variable Skink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Mutinondo Wilderness	14/12	8:29	-	2	-	-	25
Mutinondo Wilderness	14/12	9:05	-	3	-	-	26
Mutinondo Wilderness	14/12	10:05	-	1	-	-	27
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	11:16	-	2	-	-	32
Mutinondo Wilderness	16/12	10:17	-	1	-	-	28

Deze soort skink laat zich zo van dichtbij benaderen en fotograferen dat er geen enkel dier moet gevangen worden. Opvallend hoe deze soort zeer variabel qua kleur en patroon is en dat zal wel eigen zijn aan zijn Latijnse en Engelse naam. Ze hebben allen een witte flankstreep vertrekkend van de bovenste lippen tot ter hoogte van de achterpoten en soms ook verder lopend op de staart.

Een dagactieve skink meestal op de grond maar soms laag klimmend; KRL 6 cm en TL 12 cm; leeft in “costal thicket, woodland, moist and dry savanna and high-altitude grassland from sea level tot 3600 m altitude; not common in semi desert; quite tolerant of urbanisation”.

<i>Trachylepis varia</i> “lavushimanda” - Lavushi Rock Skink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	14:19	-	3	-	-	35
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	15:02	-	1	-	-	36

Frank had me vooraf warm gemaakt voor zijn toch bijzondere waarneming van een nieuwe skinkensoort in het Lavushi Manda National Park. En het duurde niet lang of we kunnen 4 dieren waarnemen (waarvan 2 hoogzwangere ♀♀) in een zeer speciaal rotsgebied.

Frank heeft van zijn eerste waarneming hiervoor reeds op het SAREptiles-Forum met volgende post om reacties gevraagd, maar tot heden zonder resultaat:

“I am with Kasanka Trust in Zambia, managing Kasanka National Park, and we have recently also taken on the management of Lavushi Manda National Park. I came across a highly distinct form of Variable Skink (Mabuya varia) on the high altitude (1500m+) rocks of Lavushi Manda NP. Amazingly, only some hundreds of meters in straight line, the here normal miombo morph occurs. Separation seems purely on habitat (miombo/grassland, even rocky outcrops, vs cliffs and high-altitude fairly bare rocks). Which makes me think we have separate taxa rather than morphs? Note the speckled lips (and head in general) and buff lateral stripes on lower body and tail of the high-altitude morph. Miombo morph: typical glossy blackish with very uniform tawny brown upperside of head”.

<i>Trachylepis striata</i> - Striped Skink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Forest Inn – Mkushi	08/12	14:32	-	1	-	-	2
Wasa Lodge - Kasanka Nat. P.	09/12	9:46	-	3	-	-	5
Wasa Lodge - Kasanka Nat. P.	10/12	8:38	-	2	-	-	4
Luwombwa Lodge - Kasanka Nat. P.	11/12	9:36	-	1	-	-	10
Luwombwa Lodge - Kasanka Nat. P.	12/12	9:36	-	1	-	-	9
Bangweulu Wetlands	12/12	15:40-17:15	-	3	-	-	17

De Striped Skink is hier in Zambia te onderscheiden (van de Variable Skink) door zijn roodgekleurde neus. Voor onze summiere waarnemingen noteren we voor deze soort duidelijk een geprefereerd - en zeker niet schuw - voorkomen in de omgeving van de mens (lodges).

Adulten hebben een TL van 18-22 cm en de pasgeborenen 6-7 cm; leefgedrag: “forest clearings, coastal thicket, moist and drysavanna, semi-desert and urban areas from sea-level tot about 2300 m altitude or even higher; diurnal and essentially arboreal but it tolerates urbanisation very well, living on walls and fences and in

gardens and plantations; quickly become tame and confiding; in uran gardens it rapidly learns tot tolerate people”.

<i>Trachylepis striata</i> "lavushimanda" - Lavushi Striped Skink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	15:02	-	1	-	-	36

In het rotsgebied van het Lavushi Manda National Park, terwijl we de *Trachylepis varia* “lavushimanda” observeren, zien we tussen een rotsspleet een grote onbekende skink verschijnen. Het dier is zeer zeer schuw en we moeten meer dan ½ uur post vatten om hem degelijk te kunnen fotograferen. Hij lijkt enigszins op een “*striata*” maar heeft een opvallend rode oogring en zwaar gestreepte lippen en keel. Ook voor Frank is het een nieuwe waarneming en hij heeft dit dier hier nog nooit gezien. We kunnen de skink fotograferen. Voor de volledigheid van dit rapport hebben we ook hier de vindplaats achter zijn soortnaam toegevoegd. Tijdens een verdere wandeling in het gebied zien we geen ekele dergelijke skink en ook niet enige normale “*striata*”. Wij hebben onze foto’s toegestuurd aan Broadley (maar tot heden ook hier geen reactie ontvangen).

<i>Trachylepis striata</i> "bangweulu" - Bangweulu Striped Skink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Bangweulu Wetlands - Bridge	12/12	15:08	-	1	-	-	17

In de Bangweulu Wetlands (vlakbij het checkpoint aan het begin van de brug) observeren we een Gestreepte skink, met een totaal ander kleurpatroon (Frank heeft deze hier al meermaals gezien). Voor de volledigheid van dit rapport hebben we voorlopig de vindplaats achter zijn soortnaam toegevoegd. Tijdens de verdere wandeling in het gebied zien we ook de normale *Trachylepis striata* (=voornoemde besproken soort). Frank noemde het voorlopig een eilandvorm van dit N.P. Wij hebben goede foto’s kunnen maken en toegestuurd aan Broadley (maar tot heden geen reactie ontvangen).

<i>Trachylepis margaritifer</i> - Rainbow Skink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Kundalila Falls	13/12	13:37	-	1	-	-	21
Lodge - Mutinondo Wilderness	13/12	17:08	-	2	-	-	24
Mutinondo Wilderness	14/12	8:29	-	3	-	-	25
Lodge - Mutinondo Wilderness	14/12	12:26	-	5	-	-	27

Habitat: “rocky hills and rock outcrops, particulary igneous and metamorphic rocks such as granite, schist and gneiss in low- to medium-altitude savanna from sea level tot about 1600 m”; adulten: TL 22-28 cm en de pasgeborenen hebben 7-8 cm als TL.

Een dagactieve rotsbewoner, territoriaal, dikwijls in de omgeving van de mens, mannetjes zonnen graag op een prominente positie/uitkijk; ♀♀, juvenielen en subadulten kunnen herkend worden aan hun drie longitudinale creme/gele rugstrepen, dewelke ontbreken bij de ♂♂.

<i>Afroablepharus wahlbergii</i> - Wahlberg's Snake-eyed Skink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lake Wasa area - Kasanka Nat. P.	09/12	9:26	-	2	-	-	5
Lake Kalamaba - Kasanka Nat. P.	10/12	7:05	-	1	-	-	7
Lake Kalamaba - Kasanka Nat. P.	10/12	12:39	-	1	-	-	7
Luwombwa Lodge - Kasanka Nat. P.	10/12	17:36	1	-	-	-	9
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	12/12	13:09	1	-	-	-	16
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	8:31	-	2	-	-	31

Een dagactieve groundbewoner altijd in beweging in leaflitter; eenmaal je zijn gedrag door hebt, observeer je hem veel gemakkelijker en kan je een individu vangen voor een foto; in situ fotograferen is namelijk onmogelijk; TL adulten 8-12 cm; TL pasgeborenen 3 cm.

Leeft in "coastal bush, moist and dry savanna and high grassland from sea level to about 2200 m"; kunnen zich na 8-9 maanden al voortplanten maar worden amper 1 jaar oud.

6.2.5. Lacertidae

<i>Ichnotropis squamulosa</i> - Common Rough-scaled Lizard							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Luwombwa - Kasanka Nat. P.	11/12	12:06	-	2	-	-	12
Kanona	13/12	11:36	1	1	-	-	20

Tijden ons kort verblijf blijkt de Common Rough-scaled Lizard een soort die slechts op twee plaatsen wordt waargenomen. Gelukkig kunnen we ook een individu vangen want in situ fotograferen is bij deze "spurter" niet mogelijk; dagactief in "open flat clearings, feeding on termites, beetles and grasshoppers; several individuals may share a branching burrow system, which is frequently dug at the base of a tree; TL 23 cm".

6.2.6. Gerrhosauridae.

<i>Gerrhosaurus nigrolineatus</i> - Black-lined Plated Lizard							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lake Kalamba - Kasanka Nat. P.	10/12	12:11	-	2	-	-	7
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	12/12	13:15	-	3	-	-	16
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	12:05	-	4	-	-	32

De tweede soort die ik niet kan fotograferen is deze soort schildhagedis, ondanks het hier toch een grote hagedis betreft met TL 23-35 cm en max 45 cm! Grondactief in een schaarse begroeiing, hoor ik ze enkel vluchten naar hun hol. "Moist and dry savanna, coastal bush and grassland from sea level to about 1600 m altitude; a terrestrial, diurnal, shy and fast moving lizard, so rarely observed except in flight; often living in holes, including termite hills, mouse burrows and similar places".

6.2.7. Agamidae.

<i>Agama armata</i> - Peter's Ground Agama							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Pioneer Camp area - Lusaka	08/12	9:31	-	1	-	-	1
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	12/12	13:09	-	2	-	-	16
Kanona	13/12	15:11	1	-	-	-	23

Ook deze agama weet razendsnel te ontkomen met een uiteindelijk vlucht in een hol. Zoals bij de vorige soort zie je dan enkel de vegetatie bewegen maar nihil van het dier zelf qua grootte of kleur. De waarneming van Kanona is wel zeer speciaal. We hebben een adult geobserveerd, die nu niet vlucht maar volop rekent op zijn schutskleuren. Het is zelfs zo dat Frank hem heel voorzichtig met de hand kan benaderen en hem met enkele vingers van de grond kan lichten, zonder enige aanstalten om te vluchten.

"Mid-altitude savanna, diurnal and ground dwelling, on open plains, but may live on small outcrops and rocks, provided they are flat; TL 15-20 cm; usually lives in a hole, but sometimes under a suitable rock, in a ground crack or a rock fissure; they bask in the open, usually moving rapidly to cover if approached, although some adult will freeze, relying on their camouflage, which is excellent, to avoid detection; may be seen hanging from a twig apparently dead".

<i>Acanthocercus atricollis</i> - Blue-headed Tree Agama							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lake Kalamaba - Kasanka Nat. P.	10/12	12:35	-	1	-	-	7
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	12/12	12:05	-	1	-	-	16
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	13/12	9:46	-	1	-	-	19
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	9:05	-	1	-	-	31

Deze Blue-headed Tree Agama, is (zoals zijn Engelse naam al aangeeft) een zeer mooie verschijning door de grote driehoekige opvallend blauwe kop met opgezwollen kaken. De door ons waargenomen dieren zitten allen op een boom en vluchten bij benadering onmiddellijk in hun gekend hol in de boom of op de grond.

"Moist savanna, woodland and forest clearings, always provided there are some large trees; from sea level to 2400 m altitude; diurnal and arboreal, living on the trunks of big trees, sometimes on rocks and termite hills; strongly territorial, they live in structured colonies, controlled by a big, dominant male, which will challenge and fight other males encroaching on its territory; they quickly become accustomed to humans; if handled they will bite hard and painfully - they hang on like a bulldog and can draw blood; is widely believed to be venomous in highland East Africa".

<i>Agama kirkii</i> - Kirk's Agama							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Kundalila Falls	13/12	12:48	-	2	-	-	21

In het klif-achtige habitat van Kundalila Falls, zien we op een rots een opvallend grote agama zitten met gele kop en blauw lichaam. Frank kijkt zeer verbaasd want dit is voor dit gebied zeker een nieuwe soort. We

kunnen het ♂ dicht genoeg benaderen om hem te fotograferen (als bewijs) en dan verschijnt er ook een wijfje. Hij gaat duidelijk in display voor haar door de kop op en neer te bewegen. Bij een latere determinatie blijkt dat het hier de Kirk's Rock Agama (*Agama kirkii*) betreft.

"Rock loving, lives on granite and paragneiss outcrops; they are shy creatures and difficult to approach; KRL 8-10 cm".

6.2.8. Chamaeleonidae.

<i>Chamaeleo dilepis</i> - Flap-necked Chameleon							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Namilika Kawa	12/12	18:05	1	-	-	-	18
Kalonje	15/12	7:42	1	-	1	-	30
Lavushi Manda Nat. P.	15/12	11:16	-	1	-	-	32

"Coastal forest, woodland, thicket and both moist and dry savanna, from sea level to about 1500 m; lives in bushes, shrubs and trees, but will descend to the ground and often seen crossing roads in the rainy seasons; sleeps at the outer branches of trees at night; if threatened and unable to escape - it can move quite rapidly for a chameleon - it will inflate its body, raise its ear flaps, hiss and bite furiously"; TL adulten 15-25 cm, TL pasgeborenen 4-5 cm.

Onze 4 waarnemingen betreffen 1 verkeersslachtoffer (met eieren) en drie dieren die de weg oversteken.

6.2.9. Varanidae.

<i>Varanus niloticus</i> - Nile Monitor							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lake Kalamaba - Kasanka Nat. P.	10/12	7:05	-	1	-	-	7 *
Luwombwa Lodge area - Kasanka N.P.	10/12	12:39	-	1	-	-	8

*GPS not completely correct

Onze eerste waarneming is een zonnend dier op de oeverrand dat onmiddellijk vlucht. De tweede Nijlvaraan zit bovenop een termietenheuvel; hij laat zich dicht benaderen, wat bijna resulteert in macro fotografie.

"Usually near water sources, from sea level to about 1600 m, but rarely higher; a diurnal, 2,5 m versatile lizard; active in the water and on the ground; it climbs trees and rocks; fast moving, running with a distinct serpentine motion; swims superbly and can stay submerged for 20 minutes or more; forage on land and in the water; they are notorious raiders of unattended crocodile nests and are also known to open and raid sea turtle and freshwater terrapin nests; a female claws her way in an active termite nest and deposits her 20-60 eggs; incubation time is one year; can become used to humans and will permit close approach".

6.2.10. Crocodylidae.

<i>Crocodylus niloticus</i> - Nile Crocodile							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	09/12	6:05	-	2	-	-	5
Lake Kalamaba - Kasanka Nat. P.	10/12	7:45	-	2	-	-	7 *

*GPS not completely correct

Hoewel er “meldingen zijn van 7m grote dieren, geeft onderzoek van gevangen dieren als grootste lengtes tussen 4,8 tot 5,3 m met een gewicht van een ton; in Oost-Afrika worden Nijlkrokodillen groter dan in West Afrika; “crocodile teeth can cut: a South African specimen was seen to snap a baboon’s hand cleanly off and a canoeist on the Zambezi in 19869 had his arm bitten off below the elbow by a 4 m crocodile”.

Voor Lake Wasa wist Frank duidelijk dat er maar 2 Nijlkrokodillen leefden. Onze tweede waarneming betrof 2 zonnende adulten, die zeer schuw waren en al van ver het water in vluchtten.

6.2.11. Typhlopidae.

<i>Megatyphlops mucroso</i> - Zambezi Blind Snake							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Luwombwa Lodge - Kasanka N. P.	10/12	17:16	1	-	-	-	9

Met een TL tot 95 cm de grootste wormslang ter wereld; “recorded throughout the Zambia country; associated with termitaria or similar environmenst where its food source (termites and other small invertebrates) is plentiful; these snakes are often found moving on the surface fter heavy rain has flooded their burrows”.

Ons exemplaar van ong. 28 cm zit onder een steen op de parking van de Luwombwa Lodge. En ja, het fotograferen van wormslangen (niet in de hand) is geen sinecure, maar lukt uiteindelijk toch.

6.2.12. Leptotyphlopidae.

<i>Letotyphlops kafubi</i> - Katanga Worm Snake							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lake Wasa Lodge - Kasanka Nat. P.	10/12	10:02	-	-	-	1	4

Er wordt amper iets vermeld in de geraadpleegde literatuur van The Snakes of Zambia voor deze soort draadwormsling, tenzij wordt max 17 cm en als habitat “moist savanna woodland”.

Onze notitie betrof een in de natuur uitgedroogd exemplaar maar nog determineerbaar.

6.2.13. Viperidae.

<i>Causus bilineatus</i> - Two-striped Night Adder							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Bat Forest – Kasanka Nat. P.	09/12	18:15	1	-	-	-	6

In afwachting dat het donker wordt en de Palmvleerhonden vertrekken naar hun foerageergebieden, gaan we in de directe omgeving van Bat Forest zoeken naar roepende kikkers. Wanneer er plotseling een slang wegvlucht, zien we toch de kans haar te vangen (zij is niet bijterig of agressief). Het is wel degelijk een *Causus* maar voor Frank niet onmiddellijk herkenbaar qua ondersoort en voor een zekere determinatie nemen we ze toch even mee. ‘s Anderendaag bij controle met de determinatiesleutel blijkt het de Two-striped Night Adder te zijn, een voor het gebied totaal nieuwe soort en daarom voor Frank ook niet als onmiddellijk te herkennen (ze wordt ‘s morgens terug netjes op de plaats van vangst vrijgelaten).

“Venomous and potentially dangerous to man; TL 30-50 cm; on the head the characteristic V-marking of the genus; occurs in the Westen and North Western Provinces in moist savanna and forest as well as swampland”.

<i>Causus defilippii</i> - Snouted Night Adder							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lodge - Mutinondo Wilderness	13/12	20:31	1	-	-	-	24

Op weg naar mijn lodge vindt Frank deze padadder en daar zijn we reuze tevreden mee (1) als een voor het gebied nieuwe soort en (2) een observatie van een gif- of schijngifslang is altijd "very interesting and special". "Mildly venomous and dangerous to man; the distinguishing feature is the upturned tip to the snout; TL 45 cm; lives in a variety of savanna habitats in the Eastern and Northern Provinces".

6.2.14. Atractaspididae.

<i>Aparalactus capensis</i> - Cape Centipede-eater							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lodge - Mutinondo Wilderness	14/12	16:15	1	-	-	-	24

Op een regenachtige dag en op weg naar de jeep voor de namiddag safari, scheelde het weinig of ik trap op dit slangetje, gelegen in het midden van de weg, amper 20 cm groot en 4mm als diameter.

"Rear-fanged (schijngifslang) and mildly venomous and not harmful to man; TL 30-40 cm; recorded in the Southern and Eastern Provinces of Zambia; prefer sandveld where they may be found under rotting logs, in old termite mounds and in loose soil; feeds mostly on centipedes against whose venom it appears to be immune; eats also scorpions; it is seldom seen due to its burrowing way of live.

6.2.15. Colubridae.

<i>Psammophis mossambicus</i> - Olive Whip Snake							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Pioneer Camp area - Lusaka	08/12	9:31	-	1	-	-	1
Forest Inn -> Kasanka Nat. P.	08/12	13:21	-	1	-	-	2
Lodge - Mutinondo Wilderness	13/12	17:08	-	1	-	-	24

"Rear-fanged venomous and a bite may cause pain for a day or two, not considered life threatening; large specimens have a frightening appearance and will bite readily if molested; with a TL of 150 cm the largest species of the genus Psammophis; a common snake throughout Zambia, where it favours moist savanna, grass-land, floodplains and reed beds; will return to the same spot each day to bask in the sun; feeds mainly on rodents, lizards, frogs and occasional birds; a specimen measuring 140 cm regurgitated a 67 cm juvenile Black Mamba". Onze waarneming betreffen adulten die 2x pijlsnel de autoweg overstaken en 1x het weggetje naar mijn lodge.

<i>Crotaphopeltis hotamboeia</i> - Herald Snake							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				GPS NR
	2015	UUR	HV	VO	VS	DIN	
Lake Wasa - Kasanka Nat. P.	09/12	15:52	1	-	-	-	5
Lavushi Manda - Kasanka Nat. P.	15/12	8:31	2	-	-	1	31
Kolonje	15/12	19:28	-	-	1	-	39

Onze eerste waargenomen dagactieve slang vertoonde een zeer opvallende display: een afgeplatte kop waarbij de witte bovenlippen dreigend getoond worden en verder een sissend, dreigend bijten en zich telkens in S vorm en spiraalachtig oprichtend en aanvallend.

In Fibishi Camp stoppen we voor een ontmoeting met de “Papa”, een hooggeplaatste verantwoordelijke voor dit Park. Wanneer hij verneemt waarvoor we hier zijn, geeft hij onmiddellijk opdracht aan een vijftal werknemers dat zij, op plaatsen met groen restafval, moeten gaan zoeken naar slangen. En inderdaad dat loont want er worden 2 levende en 1 dode gevonden

“Rear-fanged and mildly venomous, not considered dangerous to man; frequently encountered common throughout its range in all habitats, showing a preference for damp areas, where it is most abundant; TL 50 cm; feeds mainly on frogs and toads but has been reported to take lizards and rodents; these snakes are eaten by the Bullfrog (*Pyxicephalus*); will put up a great show when harassed, coiling and uncoiling the body, puffing up with air, hissing and striking vigorously and flattens the head to show the dark shiny temporal patches”.

7. WEBSITE FOTOGALERIJ.

In het uitgeprint rapport worden kleurfoto's van de waargenomen soorten toegevoegd.

Bij het PDF-rapport verwijzen we naar de fotogalerij van www.freanonherping.be

8. LITERATUUR.

- Al-Jumaily, M. (1984). Reptiles of Saudi Arabia : *Panaspis wahlbergi* (Smith, 1849) (Lacertilia: Scincidae), An Addition to the Reptile Fauna of Saudi Arabia. Fauna Saudi Arabia, 6: 528-533.
- Alexander, G. & J. Marais. (2007). A Guide to the Reptiles of Southern Africa. South Africa, Astruik Publishers. 408p.
- Branch, W. & G. Haagner (1993). The skink *Mabuya ivensii*: new records from Zambia and Zaire, and the status of the subspecies *septemlineata* Laurent 1964 and the genus *Lubuya* Horton 1972. Amphibia-Reptilia, 14(2), 105-115.
- Broadley, D. (1971). A revision of the African snake genus *Elapsoidea* Bocage (Elapidae). Occ. Pap. natn. Mus. Rhod., B4(32):577-626.
- Broadley, D. (1971). The Reptiles and Amphibians of Zambi. The Puku, Occ. Papers Dept. of Wildlife, Fisheries and National Parks, Zambia. No. 6. 143p.
- Broadley, D. (1974). A review of the Cobras of the *Naja nigricollis* complex in Southwestern Africa (Serpentes: Elapidae). Cimbebasia, A2(14):156-162.
- Broadley, D. (1976). A revision of the African Snakes of The Genus *Psammophylax* Fitzinger (Colubridae). Occ. Pap. nat. Mus. Rhod., B6(1):1-44.
- Broadley, D. (1977). A review of the genus *Psammophis* in Southern Africa (Serpentes: Colubridae). Arnoldia Rhod., 12(8):1-29.
- Broadley, D. (1977). A review of the *Mabuya striata* complex in South-Eastern Africa (Sauria: Scincidae). Occ. Pap. natn. Mus. Rhod., B6(2):45-79.
- Broadley, D., Doria, C., & J. Wigge (2003). Snakes of Zambia. Frankfurt am Main, Edition Chimaira. 280p.
- Channing, A. (2001). Amphibians of Central and Southern Africa. USA, Cornell University press. Edition Chimaira, Frankfurt am Main. 470p.
- du Preez, L. & V. Carruthers (2009). A Complete Guide to the Frogs of Southern Africa. Cape Town, Struik Nature. 488p.
- Duellman, W. (1993). Amphibian Species of the World : Additions and Corrections. Kansas, Univ. Kansas Publ., Mus. Nat. Hist. 372p.
- Frost, D. (1985). Amphibian Species of the World. Kansas, Ass. Syst. Coll. 732p.

- Fuchs, K., Mertens, R., & H. Wermuth (1974). Die Unterarten des Nilskrokodils, *Crocodylus niloticus*. Salamandra, 10(3/4):107-114.
- Gans, C. (1959). A taxonomic Revision of the African Snake Genus "Dasypeltis". Tervuren, Ann. Mus. Congo Tervuren Sc. Zool. - Vol.74. 237p.
- Harding, K. & K. Welch (1980). Venomous Snakes of the World, A Checklist. Oxford, Pergamon. 188p.
- Isemonger, R. (1968). Snakes of Africa. Cape Town, Books of Africa. 263p.
- Iverson, J. (1992). A Revised Checklist with Distribution Maps of the Turtles of the World. Richmond, Indiana, Privately Printed. 363p.
- Köhler, J., Wagner, P., Vissers, S. & W. Böhme (2003). New country records of *Adolfus africanus* (Sauria: Lacertidae) - a rain forest lizard with disjunct distribution? Salamandra, 39(3/4):241-248.
- Loveridge, A. (1944). Further revisions of African Snake genera. Bull. Mus. Comp. Zool. (Harvard College), XCV(2):121-247.
- Loveridge, A. (1958). Revision of Five African Snake Genera. Bull. Mus. Comp. Zool. (Harvard College), 119(1):1-198.
- Loveridge, A. (1941). Revision of the African Lizards of the family Amphisbaenidae. Bull. Mus. Comp. Zool. (Harvard College), LXXXVII(5):353-451.
- Loveridge, A. (1947). Revision of the African Lizards of the Family Gekkonidae. Bull. Mus. Comp. Zool. (Harvard College), 98(1):3-469.
- Loveridge, A. (1940). Revision of the African snakes of the genera Dromophis and Psammophis. Bull. Mus. Comp. Zool. (Harvard College), LXXXVII(1):1-69.
- Marais, J. (1993). A Complete Guide to the Snakes of Southern Africa. London, Blanford. 208p.
- Marais, J. (2004). A Complete Guide to the Snakes of Southern Africa. South Africa, Astruik Publishers. 312p.
- McMahan, B. (1990). *Atheris nitschei nitschei* (Sedge Viper). Herp. Review, 21(4):93.
- Meerman, J. (1983). Tabel voor de klauwkikkers van het geslacht Xenopus. Lacerta, 41(6):94-99.
- Mercurio, V. (2011). Amphibians of Malawi. Frankfurt am main, Edition Chimaira. 393p.
- Passmore, N. & V. Carruthers (1979). South African Frogs. Johannesburg, Witwatersrand University. 270p.
- Pasteur, G. (1964). Recherches sur L'Évolution des Lygodactyles, Lézards Afro-Malgaches Actuels. Rabat, Trav. Inst. scient. chérif. - sér. Zool. 29. 132p.
- Rosler, H. (1991). Zur Fortpflanzung des Kap-Geckos, *Pachydactylus capensis* (Smith, 1845), im Terrarium. Herpetofauna, 13(73):20-28.
- Roux-Esteve, R. (1974). Révision Systématique des Typhlopidae d'Afrique. Reptilia-Serpentes. Mem. Mus. nat. Hist. nat. Paris, A(87):1-313.
- Schiotz, A. (1975). The Treefrogs of Eastern Africa. Copenhagen, Steenstrupia. 232p.
- Schmidt, K. & R. Inger (1959). Exploration du Parc National de l'Upemba. Brussel, Instit. Parcs Nat. Congo Belge. 264p.
- Stuart, C. (1976). A note on *Pythonodipsas carinata* Günther (Western keeled snake) in South West Africa, with new distribution records. Madoqua, 9(4):63-64.
- Villiers, A. (1958). Tortues et Crocodiles de l'Afrique Noire Française. Dakar, Inst. Franç. Afr. Noire. 354p.
- Visser, J. & D. Chapman (1978). Snakes and Snakebite, Venomous Snakes and Management of Snakebite in Southern Africa. Cape Town, Purnell. 152p.
- Welch, K. (1982). Herpetology of Africa: A Checklist and Bibliography of the Orders Amphisbaenia, Sauria and Serpentes. Florida, Krieger. 293p.
- Wermuth, H. & K. Fuchs (1978). Bestimmen von Krokodillen und ihrer Häute. Stuttgart, Fischer. 100p.

9. OVERZICHTSTABELLEN.

TABEL 1a. AANSTREEPLIJST AMFIBIEËN. (Zie bijlage op website).

TABEL 1B. AANSTREEPLIJST REPTIELEN. (Zie bijlage op website).

TABEL 2. WAARNEMINGEN PER GEBIED & PER DATUM. (Zie bijlage op website).

TABEL 3. WIJZE VAN WAARNEMEN PER SOORT. (Zie bijlage op website).

TABEL 4. AFKORTINGEN & VERTALINGEN.

1 ^e v	eerste vangst	first catch
Ad	adult – volwassen	Adult
afstand	-	Distance
Buikschilden	-	number of ventrals – ventralia
DIN	dood in natuur gevonden	Found death in nature
Drachtig	-	Pregnant
gewichtsverlies	-	loss of weight
Gr	gewicht in gram	weight in gram
Groei	-	Growth
Hervangsten	-	Recaptures
IF	ingevallen flanken	collapsed flanks
Juv	juveniel	juvenile (from birth untill end of first year)
KRL	kop-romplengte	snouth-vent length
Leeftijd	-	Age
leeftijdsgroepen	-	age groups
leeftijdsklassen	-	age classes
Lengte	lengte	Lenght
lichaamstemperatuur	-	temperature of body
Mm	millimeter	Millimeter
niet-drachtig	-	non-pregnant
(ng)	niet genoteerd	no noticed
Sc	onderstaartschilden	number of subcaudalia
Paring	-	Mating
Pasgeborenen	-	just or recently born
Prooi	-	prey item
Prooiopname	-	food intake
Sad 2	subadult 2e kalenderjaar	subadult in second year of life
Sad 3	subadult 3 ^e kalenderjaar	subadult in third year of life
Sex	geslacht: ♂ of ♀	♂ or ♀
SL	staartlengte	tail lenght
TL	totale lengte	total lenght
Voedsel	-	Prey
Voortplanting	-	Reproduction
VS	verkeersslachtoffer	dead on road
Vv	verveling	Ecdysis
Winterslaap	-	Hibernation

TABEL 5. ROUTE. (Zie bijlage op website).

TABEL 6. (Enkel op aanvraag).

TABEL 7. ZOOGDIEREN.

ZAMBIA 07-18/12/2015 : Zoogdieren.		
ENGELSE SOORTNAAM	LATIJNSE SOORTNAAM	NEDERLANDSE SOORTNAAM
<i>Papio kindae</i>	Kinda Baboon	Kinda Baviaan
<i>Cercopithecus mitis</i>	Blue Monkey	Grijze meerkat
<i>Cercopithecus aethiops</i>	Vervet Monkey	Groene meerkat
<i>Lepus saxatilis</i>	Scrub Hare	Struikhaas
<i>Heliosciurus cambianus</i>	Sun Squirrel	Gambia zonne-eekhoorn
<i>Herpestes sanguinea</i>	Slender Mongoose	Slanke mangoeste
<i>Genetta angolensis</i>	Miombo Genet	Miombo genet
<i>Equus burchellii</i>	Burchell's Zebra	Zebra
<i>Hippopotamus amphibius</i>	Common Hippo	Nijlpaard
<i>Tragelaphus spekei</i>	Sitatunga	Sitatoenga
<i>Tragelaphus scriptus</i>	Bushbuck	Bosbok
<i>Kobus leche smithemani</i>	Black Lechwe	Moerasantilope
<i>Kobus vardonii</i>	Puku	Poekoe
<i>Redunca arundinum</i>	Common Reedbuck	Rietbok
<i>Sylvicapra grimmia</i>	Grey Duiker	Savanneduiker
<i>Anomalurus derbianus</i>	Lord Derby Flying Squirrel	Vliegende eekhoorn
<i>Eidolon helvum</i>	Straw-coloured Fruit Bat	Palmvleerhond
<i>Petrodomus tetradactylus</i>	Four-toed Elephant Shrew	Viertelige olifantspitsmuis
<i>Rhynchocyon cirnei</i>	Checkered Elephant Shrew	Gevlekt slurfhondje